

OBRANA

PRAVOVIERNOGA

I

PRAVOSLAVNOGA

ILITI

RIMO-KATOLIČKOGA SVEŠTENSTVA

I

NARODA U HERCEGOVINI TURSKOJ

SUPROT POTVORAM I LAŽIMA, KOJE IM SE NABACUJU U MAGAZINU

 SÉRBSKO-DALMATINSKOM IZDATU 1851.

SASTAVLJENA PO JEDNOME SVEŠTENIKU IZ HERCEGOVINE

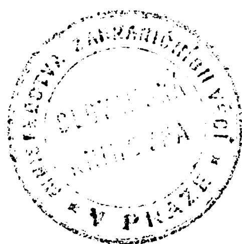
REDA S. O. FRANE.

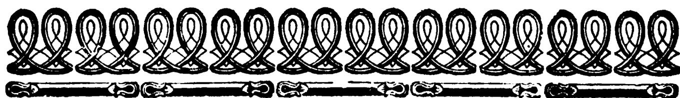

U DUBROVNIKU

PO PET. FRANU MARTECCHINI

1855.

Povieda se u narodu: kako su se dvie žene medju sobom posvadile, od kojih jedna biaše bešava, a druga zdrava; medjuto jedna je znala za nemoć druge; i čim su se po zadugo pričale, i prigovarale po njihovoj ženskoj ćudi, i jezičnosti, umori se bešava, pa će reći zdravoj: umukni kučko bešava jer ako bliže k'tebi pristupim, svuću te satértí: tada zdrava kroz smieh i tiho odgovori joj: *reci mi seko dok ti niesam rekla.* Priličan slučaj zgodio se je katoličkome Sveštenstvu i narodu u Hercegovini Turskoj.

Nečesav Kaludjer Hristianski u Magazinu Serbsko-Dalmatinskomu izdatu za god. 1851 bez ikakva zakidanja uvridjene strane, tolike potvore, i laži stvara, i nabacuje narečenomu Sveštenstvu i narodu, od kojih, ako nesmiem reći sve, nu bez sumnje poveći dio pod imenom istine mogobi se namieniti od katolikah serbskomu narodu, a osobito neumietnomu njihovu Sveštenstvu u Hercegovini.

Da nas je tako naružio i ocernio prid cieliem svietom koigod inostranin, tudjin, ili napokon onaj, kojemu smo česovu štetu uzrokovali u imanstvu, ili u časti, nebi nam pola muke bilo; ali da nam javno razadire poštenje kroz grube potvore, cerne i očite laži jedan domorodnik, i rodoljub, po njegovu mnenju koji bi htio svietu prodati; da se je lahtio pera, da posvietuje i gane jednojezični narod na bratinsku ljubav, i serčanu slogu, najkriepkie vrelo narodne čestitosti, to koliko nam je začudnie, to nam je ćutivie i teže; jerbo htio se je jedan zlotvor posve lukava serdca za izmisliti i na bio dan izturiti suprot jednoplemenoj bratji one pogérde, koje kaludjer bljuje na sva usta u Magazinu osobito od strane 36 do 53. gdie opisuje misničstvo-katoličko.

Htielismo mûkom odgovoríti na bezòbrazna osvadjenja laživoga pisaoca, uzdajući se većma u dobrotu, i pravednost čitateljah magazina, nego bojeći se našemu poštenju, a i zato da se na miru nepovoljne i štetne razpre nebi razjarile medju dva naroda; a opet dosta pokasno pade nam u ruke i Magazin za god. 1851. Nu čim pomljivie prigledasmo i protresosmo velike, i grube pogérde s koim nas ocêrnjuje kaludjer, učini nam se stvar, ne od mučanja, već od pravedne obrane, da nam nebi tkogod reko: tko muči, privolja. Zato odlučio sam (premda priko sérdca, buduć stvar odveć vrabeća, i nepogodna s' vriemenom tekućim) za samu čast, i opravdanje pravoslavnoga našeg' naroda i poštovanoga sveštensva katoličkoga, protresti Serbsko-Dalmatinski imenovani Magazin od strane 17. do 53. gdie se piše od tri vierozakona, turskog', hristi-

anskoga, i katoličkoga u Hercegovini turskoj, premda ću se ponajveće zadèržati u trećemu članku od strane 36 do 53 gdie piše od katolikah, odklen i počimljem.

Odmah s početka pokazuje Kaludjer né malu neumietnost u poviedanjim cèrkvenim, i osobitu mèrzost prama **Biskupu Barišiću.** Veli bo: da nijedan redovnik nemože postati Biskupom, ako pèrvo neuzme red svetoga Petra –. (*a*) Koji? i kakavje taj red S. Petra, koga imaju primiti redovnici za Biskupe obrani? Ta kada redovnik učinjen je Biskup, ne odreknese Načelnika svoga reda, niti njegove uprave, osim što gdi koim odpusti se ponješto u ostrim obsluženjim reda, koja se dobro neslažu sa stanjem Biskupskiem. Ovako ti plitko znanje pokazuje Kaludjer i u opisanju viero-zakona Katoličkoga u Hercegovini; te ako i u drugim člancima bude klapav iz ove ruke, malahnu će korist zacèrpsti čitatelji njegovih dopisah.

Sliedi dokazivati, kako se je Biskup Barišić god. 1845 potiero s' Fratrim Bosanskim htiući im oteti Starešinstvo redovničko, i na se ga primetnuti, te da on sam svakom stvari vlada, i upravlja, i da svi prihodi Manastirski i parokianski kroz njegove ruke prolaze. – Da je Biskup Barišić tražio prisvoiti Starešinstvo Bosanskim redovnicima, to je dosta već postara izmišljatina njekih neumirnikah, i na razpre potèrčnih osobah; i odtalen se vidi da Kalud. cèrpje izvisti iz mutna vriela: ko što je izmišljatina, da je isti nastojo, kako će

(*a*) Kakogodier ovde, tako i na drugim miestima rietko donosim besiede Pisaoca od rieči do rieči, već same namišljaje.

redovnički prihodi u Bosni kroz njegove ruke prolaziti. Šest godinah je Barišić posli razpre Bosanske vlado, i upravljo sam redovnicim u Hercegovini s' oblastju Svetoga Stola; pa se javnopoziva na sve redovnike, da li je ikada htio da priko njega idju prihodi fratarski; da pače nije ni zavirio u Maticu manastirsku u koju se čisto pišu prihodi; niti je ikada kroz 6 godinah učinio ijednu promienu, ili uredbu za redovnike, ako né sa svietom, i s'dogovorom PP. OO. Razbornikah déržavnih. Daklen je mahnitost reći, ako nije zloba, daje Barišić tražio u Bosni ono starešinstvo i upliv u stvarima redovnikah Bosanskih, koje imajući u Hercegovini nije ga nikako opravljo sam po sebi. Daje Biskup Barišić hlepio za Starešinstvom redovničkim, mogo se je toga nauživati barem u Hercegovini razmičući od dana do dana uvod starešine redovničkoga, što mu je moglo lasno za rukom izpasti, kako će posviedočiti svi redovnici. Nu suprotivnim načinom svu je pomnju bio uložio skladno i sérčano sa ostalim redovnicima, da bi se ova déržava utemeljila, zakonima utvérdila, i dabi redovnici na čas prie svoga stariešinu stekli po upravama redovničkim. Što je evo od liepote i za rukom im požlo; jerbo Hercegovina, koja od prije bješe posve zapuštana i nepomnjena, već je učinjena déržava redovnička, i suviše Vikariat Apostolski, jedna i drugi posve nezavisni od Bosne; i to sve po skladnome nastojanju Biskupa Barišića i druge bratje redovnikah Hercegovačkih. A još za veće opravdanje Barišića, a sramotu Kaludjera, i njegovih sumračnih izvistiteljah, proziva rečeni Biskup na sve *Kapie* kod kojih se je titrala uzgona Bosanskih Fratarah, i nje-

gova, ako je ikada gori navedene stvari tražio. Koliko je Ciganka viešta u pismu, toliko Kaludjer znade u ovoj razpri, i njegovi dokazatelji: bolje mu je daklen mučati nego buncati. Barišić dragovoljno stanuje u Hercegovini, skladno žive i liepo se gleda sa svojom bratjom Bosanskim redovnicima. Još name dokazuje Kaludjer kako su Fratri Bosanski pridobili Barišića u Carigradu istiravši ga iz Bosne, koi, veli, za osvetiti se svojim dobitnicim, učinijo je dase Hercegovina odciepi od Bosne. I tute je sasma plitko razloženje Kaludjera: daje Barišić imo odluku osvetiti se svojoj bratji, mogo se je povratiti i u Bosnu: a kada je obro Hercegovinu za svoj stan, i tada je mogo vladati i Bosnom u stvarima duhovnim, paće ako nezna Kaludjer mogoje Barišić i u Rimu pribivati ili u kojemugod drugom varošu kérstianskomu blizu Bosne, a zapoviedati i upravljati onamo dok bi zapala zgoda dase i u kipu povrati, ali je smotrio da će pod svoju starost mirnii biti u Hercegovini, a i manje truda imati, gdie redovnici niti puk niesu bili pristali ničesovoj zavadi, nego u Bosni; radi toga nastojo je da se učini u Hercegovini novi Vikariat Apostolski, štoje i izradio s' velikom radostju svojom, puka, i častnoga sveštenstva sve ove Déržave, s kojim od milinja žive u skladu i želnome miru.

Da nejmamo već jedan samostan (Manastir) u Hercegovini kako bilješi Kaludjer na strani 37 to je istina, i oni od skoro uzdignut priko svakoga ljudskoga ufanja; ništa ne manje, Svemogućem fala, dobročiniocim, nastojanju Barišića, i svieh ostalih redovnikah Hercegovskih, nebi se promienuli za 4, 5 Serbskih sa-

mostanah u istoj Dežravi (razumiemo one koi su nama i oće poznati). Imamo samu jednu Cerkvu s' Carskim Fermanom sagradjenu uz napomenuti Samostan; nù barem naliči kolikogod na Cerkvu, a né na tamnice i i Konjušnice ko što su Sérbske tobožnje ovuda Cerkve. Mi se nebi zamienili sa glavnom Serbskom Cérkvom u Mostaru za javno Bogomolište skoro uzdignuto u istome gradu po Biskupu Barišiću. Ali dabi htieli natezati, moglibi još naći bogomolištah katoličkih u Hercegovini, koja se nebi poklonila mnogim Sérbskim Cérkvama u istomu kotaru. Redovnici, veli, Kaludjer, S. Missu govore po kućama, pod dubom, i po grebljima –. Istina je, ali na to ima ju oblast od poglavara svega kérstianstva, da pravovierni rasterkani po gorama, bérdima, planinama, i pustinjam, mogu slišati Missu svetu, rieč Božiu, i nauk kérstianski učiti, neka niesu neumietni i nevievšti do gérdobne sramote i grihote velike u stvarima kérstianskoga poštenog' življenja, ko neboga naša bratja sérbi osobito seljaci, od koih mnogim godine i godine prodju da nečuju čitati Svetu Liturgiu, a od nauka kèrstjanskoga neima ni spomena s' glave. Sa sviem tiem odtresi to; i za istinu piše Kalud. na str. 33 kako su Hristjani dati za molitvom, kakoli na gomile vérve u Cérkve u Nedjelje, i u praznike, i kako, vraćajući se kućama za pritkuju jedan drugoga: po komu je Evangjelisti sveto Evangjelje čitano, i što su naučili u Cérkvi –. To bi mogo Kaludjer prodati u Kini i u Indostanu, ali nipošto u Hercegovini, niti u bližniem miestima: jerbo vidimo vlastitim očima, da osobito seljaci samo na velike blagdane dodju po niekoliko u Cérkve; eto ka-

ko vérve. A kako cé vérviti priprosti puk, ako ništa nesmatra niti u Cérkvama, niti u sveštenstvu što bi ga moglo ganuti dase poteži čestje oblaziti Cérkve, osim vina i pečena mesa! Koga će bieda naučiti onde, kada im se išta nepripovieda? Kako će zapametíti što se zadérži u Evangjelju ako ga nerazumie ni oni koji ga čita? Kako li će se napokon razgovarati sverhu Evangjelja vraćajući se iz Cérkve, kada su svi redom pjani baš ko i na kérsniem imenima dotle da bude razbienih glavah, inadah, i štogod grubie! Ioš kaže, da Sérbi Hercegovački često Bogu mole se. Kako će mu se moliti kada neznadu osim *Gospode Bože pomiluj!* Tute im je nemal sva Bogomolja; kako li će znati, ako neznaju njihovi Pastiri! Prem da ova neumietnost u Bogomolji, i nehajstvo u Cérkve odilaziti, nemože se pripisati svietovnjacim Serbima, koji su jedan narod s nama: jerbo isti kal. sviedoči da katolici nastoje i k Missi ići i Bogu moliti se.

Kako je kal. sublizu pogodio koliko ima katolikah skupa u Hercegovini na strani 37: (Ima ih okolo 40000 tisućah nebrojeći Bisk. Trebinjski u komu imade katolikah okolo 8400:) da je tako pomljiv i pravičan bio u pobrojenju Sérbah u istoj Déržavi, nebi onliko pretiero. Na str. 17 broji u Hercegovini Serbah 188,000. Sačuvaj Bože! da Turci potome Računu zapitaju harače, poslenike, i porieze, neznam kuda bi dospieli, i od klenbi jih kaludjer tolike izvuko. Dopuštamo da nemogu podupravno znati Serbi koliko jih ima, jer niti pišu kérštene, niti mértve, ko što čine katolici: ali za ljubav kraljevića Marka! toliko nadmetnuti i nabešati, nebi se usudio, ni Dolibaša spérdajući za sofrom,

komu bardak zapovieda. Ta to je do zla da se i u kinežkome jeziku izdaje na svietlost; neka kal. pomljivo, i provično, koliko je moguće pobroji sve osobe svih triuh vierozakonah u Hercegovini, i malo će više nači nego sanja od samih serbah. Zašto daklen hoće da nas sve po serbi? Čemu sluti toliko uzmložanje, i primicanje? Šta jih stvara kaludjer ako ih nije Bog stvorio? he! tute nešto leži: ali srieća da su kratke noge u laži. Mi nezaviedimo našoj bratji serbima mnoštvo osobah, jedan bo sami narod činimo: živieli oni, ali nam je za čudno što na sriedu stavljaju se koih neima glave. Ovi pobroj puka serbskoga naliči pobroju istoga naroda u Bosni gdie ih prijatelj Bosanski, ako se dobro spominjem, broji 500,000. A meni se, pak čini da bude sabro i Turke i Serbe zajedno malo bi ih skupa više našo nebrojeći katolike kojih ima u Bosni okolo 120,000.

Na str. 27 — 8 dokazuje nam neumni pisaoc da Bisk. Barišić prima godišnju platu što od Austrie, što od Propagande Rimske, i od one u Lionu, okolo 1000 cekinah cesarskih. — Barišić je mnogo daržan gori navedenim svojim visokim dobročiniteljim, samo bi želio da kaludjerov račun dopre do njihova visokoga znanja, jer tada bi se lasno uvierili kako umietno, i pomljivo račun vodi. Metnimo da se hitrouman čoviek može domisliti cilju, koga je kal. imo u primaku svoga naroda u Hercegovini, nu daj se dosieti, kuda mu je pamet verljala, čemu li je slutio uzmložajući prikoredno godišnju platu Bis. Barišića? Kada bi mi iz samih dokazanjah mnogih Serbah na sriedu potegli, koliko Vladike primaju, i s kakviem načinim izgone, nama bi se ger-

stilo pisati a štiocim čitati; ali imamo i prečih zabavah. Samo to nadostavljam, kada bi Bis. Barišić obilatu onu platu imo, još bi se kojagod cerkvica zabielila u Hercegovini, i učionica podigla za prosvietljenje Pravoviernoga naroda. Što kaže, da je Bis. Bar. uzeo prida se najbolju Župu u Duvnu, to je običajna njegova nesmoternost. Ta ima u nas Misnikah koji su nemal sve Župe Hercegovačke kušali i promiesili, pa i pak nemogu uprav znati koja je najbolja u dohodcim, niti je to moguće znati, budući da nigdi nije prepisano od Zakonite vlasti koliko ima davatise osim Mostara i to u Varošu samomu, već svi prihodi, izvadivši nieke običaje, vise od dobroj i herdjavoj lietini, i o blagodarnoj podatnosti Pravoviernoga puka; to pak svi znamo da Župa Seonička u Duvnu od koje se besiedi, nije najbolja: odklen sliedi da Duhovnik bunca i od oka piše, ko i ono što stavlja medju prihode rečene Župe, bielje i ugalj koga, veli, nose Biskupu; ima će se čemu smihati i Mostarski tergovci serbi pribrojnici magazina, koji hodaju po Duvnu i dobro znaju, da onde s glave neima uglja van kojigod kovač. Kad se sanja tako se sanja! Htio je i službu Bis. Barišića svietu prid oči staviti: derži, kaže, dvi služkinje. Ta barem da bude nadostavio: dvi Babe od 50 do 60 godinah, a to je mogo iz uzharanoga njihova obličja poznati, bez da im u zube zaviri. Što pak piše da od početka Pravoslavne Rimo-katoličke viere naipervi je Bis. Bar. zametnuo biskupsku stolicu u Hercegovini, otale se bielodano poznaje da, ili je odveć lukav, te hoće da sve poserbi, ili sasma je plitak i postan u Cerkvenim poviedanjim. Neka to za sad stane. Pomaže se, veli, Bar.

pišući i zapise. Mogo bi sa takom pomoćju pokučiti češalj koji kal. da bradu pročešlja. Koliko Bar. toliko i drugi Redovnici po Hercegovini svietuju i karaju svoj puk poradi savišnjeg lasnovierovanja u zapise, i tomače kako bi mnogo bolje učinili služeći se samo sa svetom vodom, blagosovima, i molitvama, koje su dopuštene, i potverdjene od Neprivarne Cerkve katoličke, ali je mučno dogovoriti priprostoj čeljadi: niti bi mi našim davali zapise, da se neboimo, da nebi pošli u inoviernikah pitati jih, gdie se himbeno kroz mnoge- načine vrača, i gata, i puk se vara i uči svakojakim vragoliam, što bi bez sumnje sliedilo.

Na strani 38 sliedi pisati ad Fratarah i veli; od pria su išli u Madjarsku na mudru knjigu, a sada idju u Italiu za učiti visoke nauke: njihovi su, kaže, svi onamo troškovi od zavieta Marie Terezie, Cara Josipa, i drugih dobročiniteljah. Bog platio i nadoknadio narečenim visokim, i blagodarnim dobročiniocim, al nehvala kal. koji neopazno, pometeno, i neumietno piše. Fratri su od starinah ponajviše išli u Italiu na nauke iz Bosne i iz Hercegovine, mnogo prie Marie Terezie i Cara Josipa: za tim radi niekih okolovštinah, počeli su mnogi u Madjarsku odlaziti, gdie su imali nešto plate od Privedroga Dvora Austrianskoga, nešto od bratje Redovnikah i drugih bogoljubnih kerstianah, a nešto bi i sa sobom iz Bosne ponieli te razgadjali i štedili ko siromašni redovnici. Sada opet idju po najčestje u Italiu osobito Hercegovci, onamo stanuju, i uče u Manastirima svoga reda, koji sami davali su jim do sada potriebita za siromaško redovničko življenje kako i svojim redovnicim: po niešto novacah ponesu i odovuda, ter štede,

i tutolje za kupiti koje knjige, i put dugi učiniti od ovle do onamo, i od onud u Otačbinu na službu pravoslavnog i pravoviernog puka. Iz ove ruke hodali su do sada troškovi naših redovnikah u Italii. Pošto se veli, povrate fratri ovamo s naukah pokazuju se da su oni najmudrii ljudi na svietu, i da zato pervašnjie narodne običaje i gdiekoje molitvice odbacuju, a miesto njih druge podmeću govoreći: da perve ničemu nevaljaju. Poziva se katoličko sveštenstvo na sve poštene Serbe, na Turke, i na susiede bližnjih Deržavah s kojim vazda opće, ako su opazili onu veliku ponositost, zapan i holost u našim Misnicima, koju jim kalud. nabacuje, i uzdamo se doisto da će nas za dosta opravdati. Za pravo reći naši redovnici buduć naučnii, i ravnim s liedom uljudnii i dvornii nego serbski popovi i kaludjeri, može biti da gdiegod u zamienitim razgovorima i općenju nieku stavnost derže š njima, ali to nije ono što kalud. navodi. Dogodi se takodjer da gdie koji fratar u šali, ili zbilja prigovori gdie komu popu i kaludjeru neumietnost, i veliko nehajstvo u duhovnim deržanstvima nu imo bi reći kalud. da to pria istieče iz ljubavi prama izkernjemu nego iz ponositosti: medjuto s time jih kore isti Serbi, gerde, i psuju na sva usta, što nije ni u putu. Sada pitamo kal. koji su to stari običaji i molitvice, koje novi fratri ukidaju, a miesto njih druge stavljaju? Istina je da oni zabranjuju vračanja, i laživa gatanja stvarih došastih, i mnoge druge izpraznosti, krivoštovja, i vragolie, ko i molitvice s kojim se prate rečene griešne čaratarie kod naših inoviernikah, ali to iziskuje njihovo Evangjeljsko dvorničstvo: i ako ovake običaje derži kalud. za

narodne stare običaje, malu mu čast čini prid svietom, i pak neka se neplaši, jer doisto će jih serbi Hercegovački kruto obdéržati i zadugo vrìeme jerbo u njih vieruju i obslužu jih njihovi duhovni vodje. Žali na istome miestu, što staroserbski mladići: ovako on zove Hercegovačke redovnike: štete se, i truju po Italii nečesovim nesritnim duhom, i dolaze ovamo puni nieke gerdljivosti, merzosti, i zaviednosti prema bližnoj bratji, (zar serbima). U čemu se štete i truju? kakav je to duh i merzost, koju oni zakuse u Italii? Da nije što neće da budu Kapetani, Harambaše, i Perjenici? Da niesu stoga otrovni, što neznaju P... već što samo bave se o svojim pastirskim dužnostima, ne pristajući u kakve političke pletke, što jim se nepristoji? Da niesu stoga zlobni prama sunarodnicim serbima, jer daju Pervienstvo nesamo Časti, već i Vladarstva svetom Otcu Papi u svoj Cerkvi kerstianskoj? Ali to je članjak prave viere katoličke; pa ako fratri Hercegovski darže i brane i druge nieke vriednosti vladarštva Papina, to nebi imalo doniti nikakvu merzost niti zlobu serbima. Neka pak znade i dobro zapameti kal. da nigdi u svemu kerstianstvu niti vrućoželjnie, niti pomljivie priporučuje se osobito misionarima da se uljudno, skladno, i ljubko derže, i nose sa nesjedinjenim Gercima i Serbima ko što u Italii, navlastito u Rimu i to sve za dobru i svetu sverhu, koju sverhu lasno mogu dokučiti naša bratja serbi. I ako fratri u ostalim dužnostima nastoje izpuniti htienje i želju općenoga Pastira Cerkve svete, zašto bi toliko zabludili suprot toj jednoj? Veliko bi, piše, blago bilo za vas hristianski narod, kadabi fratri bili miroljubivii. Opet hoće da

nas poserbi. Dva naroda, sliedi, t. j. serbski i katolički gore se gledaju u Hercegovini nego igdi na svietu, i toi merzosti uzrok su Fratri. — Tribalobi ili sviet promisiti, ili pomnjivo čitati poviedanja narodah za moći onako pisati, a toga ništa nejma kod kalug. Poslušajmo ga na str. 17 mag. kako, veli, nikud ne idjem, takomanje znam: i da neima o čemu zboriti, već o svojoj otačbini. A eto pruža otrovno pero po širokome svietu da zacerni poštene ljude, i oganj pakleni razjari medju dva naroda, kudagodir bude doperti mag. Odgovorimo iz bližega: laž je očigledna da medju ova dva jedno jezična naroda kraljuje onlika merzost i zloba, koliku kal. ispisuje i s time sije otrovno sieme nepouzdanja mnogo većega medju bratju, ištom samo nebili kakogod svietu uglavio ocernjenje pravoviernoga sveštenstva katoličkoga.

Laž je takodjer i gerdljiva potvora, običaini plod zlohotnoga jieda koga riga kal. u Mag. da su Fratri uzrok ikakva nesklada medju dva naroda; oni su još od početka svoga reda pomnjivo i vrućoželjno započeli siati i raširivati vieru katoličku u ovim deržavama izkorenjujući krivovierstva, razkolničtva, i nesklade kroz miroljubivi i blagi nauk Isusov i to sliede i dan danas činiti; niti se nadje pisaoc, koliko je nama poznato, koji bi jih prikorio, ili zakaro, da su ikad ikoga zlo naučili, i nezklade metali medju narode osim nećesovog nepoznatog kal. Da pače fratri imaju pri rukama stara i skorašnja plemenita sviedočanstva Papah i Kraljah naših od njihova nastojanja i miroljubivosti, koja nemogu zacerniti grube potvore nepoznatoga svietu pisaoca. Fratri po grebljima, na sried polja i

pokraj druma božanstvenu službu obderžaju, i uče svoj puk u poštenomu kerstianskomu zivljenju: pa se pozivaju na pravične Serbe i na iste Turke, koji ćestokrat, iz kogamu drago uzroka, nadju se kod naših Missah, čušeli ikada štogod od njih što bi moglo česovu merzost poroditi i protiva našim najvećim zlotvorim, a kamoli što bi moglo nezklad i zlogledanje uzrokovati medju dva jednoplemena naroda. Neću ovde odkriti što nieki pjani i neumietni popovi i kaludjeri rigaju suprot katolicim i kako ovi zadnji imaju uzeti ime, i običaje serbske kada podju onamo Gackome, Nikšiću i. t. d. niti smiju kazati o živu glavu da su katolici jer toliku merzost suprot njima nose, koju uljudna čeljad lasno nemogu vierovati. Neka mi nadje kal. ovako opore, nemile, zlobne i neskladne katolike igdi u Hercegovini prama Serbima. Od koga to dolazi? od fratarah, koji nesmiu onamo za živu glavu ni zaviriti ali od popovah i kaludjerah serbskih sliepih i oporih pastirah? Laž je bielodana da katolici krivo gledaju na Serbe, a još veća da na njih merze gore nego Beduinski Aarapi, i Jegjupski Felaši kako bi htio kal. Te zar ima i čak onamo Serbah, da na njih mogu merzieti oni divlji i neotesani narodi? Od ostaloga, mi se sa Serbima opet dobro deržimo, a i oni s nama gdiesmo pomiešani, nablizu, i gdie skupa stanujemo; zajedno pasemo naše imanje, zajedno radimo, potergamo, i tergujemo, jedan drugoga pozovne na gostbu, u pivnicu, na pir, u svatove, prinoćimo, i mi kod njih i oni kod nas, uzaimamo se veće krat i bez pisma i bez sviedokah, naslonjajući se na staru našu zamienitu viernost, pitamo se na susrietu za junačko zdravlje, i nabrajamo jedan drugo-

me općene naše tuge, i nevolje i. t. d. s kakvim daklen obrazom piše nesmoterni kal. da pakljena zloba tišti medju dva naroda? Istina je dabi imali još skladnii biti, i veće pouzdanje zamienito imati, ali i to možemo steći ako pristanu otrovna pera jied rigati, i na miru kavgu zametati, i baš onda tomu se je nadati kada sérbsko sveštenstvo razvlaši se i izobrazi, jerbo nesklad koliki je da je, doisto toliko nije do serbah svietovnjakah, koliko do sveštenstva.

Što je jedan narod izobraženii, i učnii, to se manja mergost u njemu smatra prama drugiem narodim, i inoviernim, buduć manje podložan predsudama, i verljivosti : ali po nauku istoga kal. Fratri su izobraženii i naučnii nego sersbo sveštenstvo (razumiemo sve u Hercegovini); dakle kadabi i bila opaka ona merzost medju dvoim narodom, moglobi se istini priličnie reći da su oni a ne fratri kamen smutnje. A izučenii su zaisto i katolici u stvarima poštenog živlienja, i u kerstianskiem kriepostima nego Serbi; daklen bilo bi priličnie oviem pripisati uzroke nesklada. Ali sliedimo, kal. kaže da su fratri izveli svoj puk iz pàmeti dotle da ni jedan na susretu serbske posdravice obslužuje, kao: *Pomozi Bog brate!* — ni *Dobra večer!* — niti *Dobro jutro!* već u svako vrieme: *Hvaljen Isus!* - Da žudia, poganin, ili turčin reče: da se puk kerstianski iz pameti izvodi što se uči da hvali i uzveličaje u svako vrieme Isusa stvoritelja i odkupitelja svoga, nebi se čoviek veoma čudio, ni smutio: ali da tome plemenitome, i toliko svetu običaju manu nadje oni, koi bi htio da bude pravoslavni, koi se kerstom kersti, i vieruje u *Isusa* ah! to je nepodnosno i po sve gerdobno, to je

rug i sramota i za jednoga svietovnjaka kerstianina, a kamoli nije za sveštenika, koi vazda trieba da ima svoga dobroga Isusa u serdcu, pa i u ustima za častiti ga i poštovati Nu der sviestni duhovniće! to nam pokaži; tko većma svoj puk iz pameti izvodi? Fratri koi uče pravovierne svoje, da nazivaju: *Hvaljen Isus* na susrietu na raztanku i tako dalje, čast i fale vazda uzdajući mu, ili vi serbskoga naroda sliepi vodje, koi u svaku nemal rieč medju sobom, prid drugim, osobito prid mladićim i prid slabiem spolom na sva usta i bez ikakva opaza čujete se zborit, *Bogami, Bogati, Troicemi, Troiceti! Bogorodice! Kersta! Duše! i tako dalje.* Rečićes mi ova neučimo naš narod; nu zar taj opaki izgled misliš da nije griešna predika priprostitome puku? Da bude kal. uzeo za serbske običaje ove posliednje gerdne izgovore, bolje bi pogodio nego što perve serbi. *Serbski pozdrav!* valja da su Francuzi, Italianci, Niemci i drugi dalečnii narodi od kojih njeki u bah malo i znadu da ima na svietu serbah, opet nekako zrakom naučili njihove običaje, reci: *dobar dan, dobra večer i tako dalje.* Nuder što nam opet benavi kal. Ako serbin nazove katoliku: *Pomozi Bog!* neće mu da išta odgovori. To je od same pakljene zlobe rečeno, koiem je napojeno pero kal. od verha do dna suprot katolicim; tisuć krat desio sam se na susrietu hristianah i katolikah, i nikad ne čuh, da ijedan od ovih pozdravljen od serba, tobože serbski, *pomozi Bog,* nè odvrati mu u taj čas *dao ti Bog dobro,* ili *Bog te pomogo;* i to ne ja sam, već svak, svaki dan, i čas čuje po ulicama, na putu, na polju, prid kućam i u kućam obadva naroda. Neka pošteni Serbi ovde za-

stide kal. i nauče, da ako neće istini čast nositi, neka se barem obazdre na progrušanu bradu. Dogodi se suprotivnim načinom koi put u Hercegovini kada katolik serbu, deržeći da je i on katolik, nazove, hvaljen Isus, da mu ništa ne odgovori, ili er nezna, ili er neima običaja, a neću reći da to čini od zlobe i pakosti. Za ljubav bratinsku! kako će sloga biti medju dva naroda kada se traži u jaju dlaka, i troskot u čistome zlatu? Ako hvaljen Isus izvodi iz pameti katolike osobito u turskoj zemlji, što ih ikada može u se povratiti? Kada mi ne nahodimo mane serbskim tobožnim pozdravim, a jerbi oni naše titrali, i nevaljale nahòdili, buduć da i jedni i drugi isto zlamenuju.

Hoće kal. da znade što se i na svetoj Ispovidi čini kod katolikah, i to ne samo u Hercegovini, već i po obližnim deržavam. Fratri, veli; na Ispovidi nagovaraju pokornike da na susrietu jedan drugoga nipošto ne pozdravi sa: *Pomozi Bog,* niti s drugom serbskom pozdravi već sa. *Hvaljen Isus,* i da je to pravi, kerstianski pozdrav. I jest pravi pozdrav, ali nesliedi od talen ko bi htio sliepi kal. da i drugi niesu dobri, i pravi; da je ispovid medju katolicim smiešna, ko što lasno bude kod serbah radi nevierovne neumietnosti njihovih ispovidnikah, nebi zanieko da se nebi štogod neùputno zgodilo, i lasno pojavilo štose govori na onome po sve skrovitom, i opaznom sudu; nu i tada nebi se naši redovnici ustidili svojih onde prosutih naukah, i opomenah. Naši misnici na Ispovidi karaju za griehe, daju spasonosne opomene pokornicim, učeći ih kako imaju bježati od griehah, i griešnih prigodah, pokore pristojne naredjuju, uputjujući pravovierne kako

su deržani pravdi Božioj zadovoljiti za uvriedjenja učinjena, niti jim na um padaju serbske brezposlice i običai, koliko da jih nije s glave ni na svietu. Na strani 40 sliedi neprikidno zloglasiti pravovierne naše misnike, ko da Fratri nagovoraju svoj puk da serbe ne zovu hristianima već *kudrovim herkačim i repovcima.* — Sad pervi put čujem da tkogod serbe zove, repovcim: a sveštenici, veli, serbski prem da proštaci protivnim načinom odgovoraju učeći serbe, da nikad ništa ukorna i nepristojna katolicim ne prizivaju. — Kada se ova laž oberne u istinu t. j. kada serbsko sveštenstvo izuči svoja pastirska deržanstva i upotrebi jih, tada će bez sumnje dva naroda od milinja skladovati se niti će biti kudrova, niti šokca. Medjuto sliedimo; kal. ali nemogući terpieti (serbi) imena s koim ih vriedjaju katolici, vraćaju im goru za ružniu, zovući ih: Šokcim, mercinjašim, bunivcim, Petrom igljivim, i ježarim.—Niesam ni ova dva posliednja prizimena do sada čuo! čudo što nije i spužare metnuo, ali smo se tute pomiešali. Mi ovde možemo slobodno reći kal. ko i na mnogim drugim miestima: reci nam dok ti niesmo rekli. Kako oni proštaci mogu naučiti i uglaviti svoj puk, iz koje ruke ima se nositi sprama katolicim u ljudstvu u družtvenim podnosenjim, i u narodnom zavezu, ako ga niesu vriedni naučiti u člancim posve potriebnitim Zakona i viere? Tko može dati drugome ono što sam nejma, ili da mu priobći ono što sam nezna! Nerazumiem ovdi da neima medju hristianima ljudih skladnih, i uljudnih, nu jesuli to oni naučili od svoih sveštenikah? Niesu do isto. Ele kakomu drago, laž je i potvora, da fratri uče svoj narod kako će serbima ru-

žna imena nadievati; mi pozivamo kal. da u samoga jednoga onakoga perstom upre i zakono posviedoči pa će mo svi biti po verh njega. Mnogo je različnii nauk i opomene, koje fratri pružaju svome puku od cernih potvorah kaludjerovih, što je dobro poznato i inoviernicim u Hercegovini, i za slavu Božiu još javnie svietli u očitim dielima naših katolikah. Puno bi ovdi imo šta nabaciti kal. dabi mu se i brada znoila, i kasno-bi mu na um palo pisati o kudrovim i o šokcima; nu buduć oba ova imena meni sasma nepogodna, niti želim, niti je pravo vatru razpaljivati medju dva svojska naroda, mučim. Dobro veli kal. da je jedan Bog, jedan Isus, šteta! što nije još nadostavio: da je jedna viera, i jedna Cerkva katolička potriebita za spasenje, čime se po najveće ima starati sveštenik pisaoc, navlastito koji piše o slogi bratinskoj tobo je po najveći, i najkriepkii složer, za užderžati bratinsku ljubav, i objačiti družstvena odnašanja; prem da možemo, i deržanismo ljubiti se zamienito i za mnogo uzrokah, i kroz različite načine. Ubio ga veli kal. Bog do koga je ovi nesklad medju dva naroda? — To je oporo, nepametno, i ružno izrečeno osobito od sveštenika. Nie tute ljubavi prama iskernjemu, niti posrieditelja sklada medju bratjom; teškoti se onome koga Bog ubie! Ja bi reko: Bog mu pamet prosvietlio, i na pravac sklada i mira uputio sa svojom opravnom milostju, ako je to na vrieme; medjuto ako nezna ili hini kal. da nezna s koga je, jaću mu kazati: s Focia, s Mihovila Cerularia, s Marka od Efesa i drugih priličnih razkolnikah obćeno govoreći, a ne sa svetoga Ignacia i njegovih strankah, hrabrenih braniteljah jedinstva viere, i Cerkve katoličke.

Što dalje cerpta perom kal. u Mag. sve to većma jed otrovni š njime vlada suprot našim pastierim. Na str. gor. imenovatoj i slid. kaže, kako mu se je tužio nečesov katolik u koga je njeki od najnaučnih fratarah prinoćio, da oni siluju svoj puk da drugim imenom ne zovu hristjane, već kudrovim i herkaćim, rekavši: da oni ni u Boga ne vieruju, da su gorii nego turci, da nejma na svietu gore čeljadi od njih. da je bolje tisuć krat poturčiti se, nego pokudroviti, (reci nam dok ti niesmo rekli) pa kada je oni katolik počeo ogovarati hristjane, kako mu je fratar serdito odgovorio: ta ja u tome bolje znadem nego i Bog. Himbena tvorca, sramotnih lažih i ćernih potvorah? suprot redovnicim koji su vazda u časti bili kod svieta, ne vadivši ni serbski narod. Mi pozivljemo kaludjera, neka imenuje toga katolika, neka odkrije i fratra slobodno, te ako istina bude, što nemožemo vierovati, mi ćemo onoga misnika oštro pedipsati, i naučiti kako ima Evangjelsko dvorništvo opravljati. I doklegod nam zakono ne posvidoči, mi ćemo njega deržat za isnovatelja najgerdnih potvorah, i za takoga čovieka od koga se imamo čuvati ko od otrovne zmie; a i ovdi mu ponavljam: reci mi dok ti niesam reko. Volim propustiti mučanjem pogerdne njeke izrečke, koje rigaju njeki serbi osobito sveštenici suprot nama, jer iz serdca želim dase duboko zakopaju u tmine neznanja; uzdam bo se da nepokazuju općeno pakostno htjenje naših sunarodnikah serbah, i koje i mi i oni odbacujemo. Da je fratar reko da zna bolje nego Bog, bivši pri sebi, to je gruba izmišljatina. Taku Bogogerdnost: kada bi tkogod namienio i jednome neumietnome serbskome popu ili kal. u

Hercegovini, koji od konjušara, pucara vune, iza pluga i iza kozah jednim časom uzajde na otar kao Sveštenik čitati Liturgiu i učiti puk bez da on išta znade, mučno bi mogo pametan čoviek povierovati. Mi takieh nesritnieh pripoviedaocah, i takieh bogogerdnieh ljudih niti terpimo medju nami, niti jih imamo, hvala Bogu ni u puku, a još manje medju redovnicim. Eto ga opet piše prediku drugoga fratra, kojuje čuo, kaže od njekoga katolika. Evo je: nemojte se Bogom kleti; najbolje vierujte u svetoga Otca Papu, pa poštujte svoga redovnika isto kao Boga, jer vi Boga nevidite i neznate, nu misto Boga gledajte svoga redovnika, pa kako vam on kaže, onako je istina, isto kao da vam sam Bog kaže. Ja Boga vidim svaki čas, i da ja hoću sad bi sišao ovdi Isukerst, no ja neću, budué daste vi griešnici. Kudrovima ništa nevierujte, i deržite ih za najgoru vieru. Ako morete tajno, da nitko ne vidi, uradite mu svako zlo, ubite ga, ukradite mu, slažite mu i dajte ga usilniku... neka ga diavli nose.., i ovo sve kad bi izveršili bilobi vam dovoljno za spasenje dušah. Vražije predike! Nama je začudno dase tiskaju u katoličkim varošim stvari toliko ne vierovne, i potvore dotle grube suprot redovnicim od kojih niti mieštno vladanje, niti okolo stojeća sveštenstva, i vlasti svietovne niesu nikada sumnjva, i nečastna mnenja imali. Da fratri u Hercegovini uče svoj puk kako je Papa Općeni pastir sve Cerkve katoličke, to je članjak viere, koi može biti grize duševnost kal„ da pripoviedaju jedinstvo viere, i Cerkve rimske katoličke potriebito za spasenje, i to je članjak viere svete: tome su nas naučili Apostoli sveti i stari Otci Zapadne skupa i Iztočne

Cerkve. Da uče pravovierne kako imaju poštovati duhovne svoje pastiere, i da su oni miesto Boga u njihovu Evangelskom dvorništvu, i tome nas uči Pismo sveto, i sva listom neprivarna Cerkva katolička; ako im kazuju .kako imaju slušat, i primati opomene, i nauke spasonosne njihovih pastierah, koje oni cerpu iz neprivarnoga vriela pisma svetoga, svetih saborah, i iz drugih miestah Bogoslovice, i tome ih uči Isukerst u Evangelju; ali može bit da je to sve nepoznato našemu duhovniku kal. Nu da je svoje znanje i svoju oblast htio izporediti sa sveznanjem, i svemogućnom vlastju Božjom kako sluti kal., to je on po sebi osnovo i izmislio; kako i ono da vidi svaki čas Boga, i da može učiniti da Isus sajdje s neba i t. d. — Neznam bili mogo dotle pomahnitati kojigod serbski pop ili kal. učinjen Dolibašom na kersnom imenu, koga je tada sva pamet, i znanje u Bardaku, da izriga onolike brezobraznosti, psovke, i zabludjenja: a dabi fratar reko u predici postan, sabran i skrušen većma nego ikada, koi znade kako mi Boga vidimo sriedstvom viere svete, i kroz čudnovata diela njegova na izvan učinjena, i po koji način Isus salazi medju ljude. A još mučnie vierovati je da može dotle doprieti zloća i beztužnot jednoga seljaka serbina, koji pod nebom nezna nikakva katekizma, da druge nagovara i uči suprot svome izkernjemu, osobito sunarodniku ono što se očigledno protivi zakonu naravnome Božiemu, i cerkvenome, narodah i gradianskome kao što je svako zlo učinit svome bratu, i na to druge nutkat, da ga ubiu, da mu ukradu.... daga vrazi ponesu i t. d. Pače jedan i malo sviestan poganin, i idoloklanjaoc koi

nije po sve razloga izgubio ni narav iz temelja poštetio, neće druge učiti toliko himbenim naucim, koje i kakve lukavi kal. izmišlja, stvara i stavlja u usta misnika katoličkoga. Kaže, da lično poznaje oba ta redovnika, koieh predike donosi. E dobro! poziva ga opet zbiljno cilo sveštenstvo katoličko u Hercegovini sa svim svojim pravoviernim pukom, da ih izvuče iz tamnosti na dnevnu svietlost, i da zakono posviedoči kako su oni himbeni nauci, i nečuvena zabludjenja od njih izašla. Stvar je očita buduć rečeno u predikam, i nećemo požbuniteljah, i petljarah za sviedoke, već poštene osobe; ne primamo ikakva izgovora kal. već ili fratre na sriedu neka jih vas svit pozna kakvi su, ili će kal. biti tvorac, i opaki snovatelj sviuh gerdobah, pogerdah, i bogogernostih koje njima nabacuje. Mi svi jedno-dušno kakogodir odbacujemo, i proklinjamo gori navedene nauke, tako neterpimo medju nami himbenih pastierah vukovah, razadiraocah u ovčioj blagoj koži, koji miesto spasonosne duhovne paše truju pravovierne paklenim otrovom i nečuvenim zabludjenjim, kada bi jih (od šta nas Bog sačuvo) medju nami bilo.

Za miloga Boga! u nas Biskupi svake godine hodaju po Župama, ne da globe redovnike i puk, niti da jim za mnoge novce prodaju, i priprodaju Župe, i svete redove, ko štose čini kod serbah: stvar je od već očita: već idju da pomnjivo izvide kako se podnose pastieri prama puku, i puk prama njima; pripoviedali se čisti i spasonosni nauk Cerkve katoličke, riečju, vodili se puk putom upravah s. Evangelja i neprivarne Cerkve svete; iztražuju takodjer, imali smutljivacah, zloriečnikah, psovačah očitih, i t. d. u njihovu stadu;

opet imadu Biskupi svoje Vikare po Županama, koji bdiju i pomnje sverhu nauka Evangeoskoga i poštenoga življenja koliko u puku toliko i u redovnicima: i poverh svega toga i redovnici imaju svoje od Reda staniešine, koji paze kako živu njihovi podložnici: pa pokraj sviuh narečenieh pomnjah, i načinah, nije se nikada u trag uljeglo, niti su se mogli odkriti misnici toliko opaki, i nauci dotle himbeni, koje žučavi kal. stavlja cielome svietu prid oči za osramotiti naše poštene redovnike. A kadabi i to moguće bilo pokraj sve naše pomnje, da se dotle opaki nauci prosipaju od našega misničstva, što bi se moglo, i imalo reći od nezuatnoga serbskoga sveštenstva, i njegovih naukah, sveštenstva zabačena i zapuštana do jadne žalosti bez ikakvih upravah, naukah, i drugih sritsvah za duhovno puka vladanje? Ah! što nebi ovdi iznašo tkogod pomanje lukav nego kal. za ocerniti bratju svoju serbe!

Na str. 43 i slid. povieda kako sveštenici kat. u Hercegovini vienčavaju ženjenike prid pukom i kod mise, a ne drugčie. — To je neumietno i nesmoterno upisano. Kod nas vienčaje se obćeno pod misom, i prid sviedocima po upravam svetoga Sabora Trid. puk bio ne bio. Pače u Nedielje i druge zapoviedne svetce kada puk vervi na bogomolju ne vienčava se nikako, da nebi pjani ljudi kroz pirna veselja, čestokrat neuredna, dneve osobito Bogu posvećene potlačili? Primaju, veli, fratri nešto plate od Austrie i od Rima. — Bogbi to dao, ali nije istina. Fratri su, sliedi, mnogo slobodnii i nezavisnii od svoga Biskupa, nego naši sveštenici od svoga Vladike. — To je prava istina, jer Biskup nenosi verigah, niti topuza po Županama da puti i tuče

fratre i puk, i da jih globi: već dvorno, i uljudno nosi se sa redovnicima, a oni zamienito, častno, i ljubezno prama njemu; zato ne derću prid njim niti puzu četveronogo ko popovi, i kaludjeri čim pristupaju k Vladiki. Nu što veli; da fratri mogu svoga parokiana za malu stvar istierati is puka, oglobiti i bile odlučiti.— To je laživo reko. Mogu njeke očite griešnike, smutljive, i neposlušnike gdigod pokarati, pedipsati, i is puka istirati, no na to imaju oblast od svojih Biskupah po starome običaju i upravama cerkvenim u ovim miestim. Ali da mogu oglobiti a još manje odcipiti; to ni pošto: i da bi kojigod usudio se taku prikorednost učiniti, tiesnobi prošo kod Biskupa. Fratri kao sinovi s. Frane pitaju zadužbinu od pravoviernih svojih župljanah od onoga štojim godina donese, i uzmu onoliko koliko jim pruže, nitise boje topuza, verigah, i anateme ako omale. Veli nam kal, da su fratri ukinuli kerstna imena kod svojih, svadbe, i sve serbske starinske običaje — Još stari gerci kupilisu svate i pirovali što i turci čine: valja da su i oni od serbah primili take običaje, barem da reče, stare slavjanske običaje, već sve, serbske; imali čovieče štogod na svietu što nije serbsko? Fratri svietuju katolike da nekupe množtvo svatah, da neprotežu pirna veselja u dugo, jerbo znadu kako u ovakim okolovštinama običaje biti dosta nerednostih i griehah, i trošakah velikih, da se njeki privale dok opreme pir, a nova mlada ostane u praznoj kući. Ovde imaju uprave biskupske po kojim se vladaju paroci; ali da su svatovi i pirovanja po sve ukinuta to nije istina, jer i sada kupe se svati i pir čini, prem da triezmenie, i poštenie nego kod inovie-

racah, i to je cilj naših duhovnih pastierah, a ne da se satare kod nas serbsko ime i običaji ko bi htio kal. jer niegova potvorenja jesu očite, i gerdne laži ; zovite nas Ilirim , Slavjanim , niti što drugo tražimo. Nastojali su , i Biskupi i fratri ukinuti kerstna imena kod svojih, i to ne radi merzosti na serbe, već poradi mnogih nepodobnostih, koje se dogadjaju na onakim gostbama i koje se niesu mogle drugčie izkorieniti. Neka kal, kiti u Mag. na str. 78 i slid. liepote i poštenja kerstnih imenah kod serbah, nu ako mu jih počme prikičavati, i pritresati kojigod serb pravičan, i smišan, ili inoviernik, koji se je desio na onim svadbama brojeći, kakav ondi red vlada, i bogohvaljenja, kakveli su zdravice, vidieti će da se mogu bolje reći, nadperdice Dolibašine, i da se u nijednoj kerčmi nezbori prostie, pa i neuljudnie što ondi, niti se pod ciganskom čergom onoliko vrača, gata i svakojake vragolie provode. Tko će vidieti i čuti svakojaka učitanja, neka pohodi kerstna imena. A šta će viere ti učiniti dobra i častna ljudi dotle pjani, da jedan drugoga nemože lasno ni poznati! Razložito daklen nastojali su brižljivi naši pastieri ukloniti svoje ovčice od onakih prigodah. Na str. 80 veli da su oni katolici koji ne slave kerstna imena došli ko prosiaci derpavi, Prijatelji nut stvari za smieha ! veliki ti su i obilati blagosovi Dolibašini i učitanja slaviteljah kerstnih imenah! Katolici koji su ostavili kerstna imena i nadperdice njihove, triezmenii su, pametnii, i poštenii jer nepristaju u krivoštovanja i u izprazna obsluživanja, i to je ponajveće njihovo, i njihova sveštenstva blago i bogatsvo. Na str. 43 i slied.

izpisuje godišnji dohodak koga fratri primaju od puka. Ovi čoviek niti se može umorit u stvaranju lažih, niti zna zastiditi se rigajućijih na dvor baš ko ciganka u gatanjim. Jedna, (čuj ga!?) kuća ako ima 100 bravah dati će svomu Paroku 3 dvizadi, akoli 500 dati će mu 10, u prolitje najbolje ovčie runo, a pod jesen janje; u prolitje pol oke netopljena masla, i dvi kokoši, a u jesen oku topljena masla, i 2 piladi. —Od sviuh narečenih stvarih nejma ništa da je pripisano i naredjeno koliko se ima dati Paroku: svebo to visi o obilatoj paši, o zdravoj marvi, i o bogoljubnoj podatnosti pravoslavnoga puka; kako njima godina donese, tako i oni svoje pastiere ugledaju. Nuder ga još počuj! kako raboši poput turskoga desetinara hoću reći od pameti: jedna kuća, ako sabere 2000 okah žita, dati će paroku ok. 100; ako veće, a ono prama većinom. — I to je gola golcata izmišljotina, pervo sama u sebi, jer nije istina da toliko daju: drugo laž je po nauku istoga kal. koji, veli, da fratri uče puk kako trieba od svega njima dati deseto, i nadostavlja, da će katolici dati fratrim sve štogod imadu. Dakle na 2 hiljade okah žita, imali bi dati dviesta, a ne stotinu; ali polako pobro! Niesu katolici toliko slatki da se puste suviše lizati, niti jih kudim da su od već gorki; eto kudgod okreneš, svakako kal. petlja, baš ko što, veli, da svaka kuća od 50 do 100 okah siena i po 2 tovara dervah dade Paroku. — Ta neće najiača kuća u Duvnu, gdie je obilnost siena dati svom Paroku ok. 80, a da mu dadu toliko kuće po skorgama i škrapama Hercegovačkim, da mu hoće i po breme ječmene slame svi donieti, bijobi na konju. Ja neznam

ima li i jedan parok naš u Hercegovini da ne kupi svake godine siena osobíto Biskup, i u Manastiru. U samome Duvnu, i u gdiekojim obližnim miestima ima običaj, koliko daje se sama žita i siena, prem da nije zakonom utverdjeno, za to i ondi većma stoji u godini nego u običaju; niti je istina kako bunca kal. da fratri uzimaju za kerstienje čorape ili 20 karantana; — Samo kada pervo diete kerstiti se ima gdiegdi običaj je dati po čorape pa već nikada, a i to je otišlo u nemar. Izmišlja po isti način kal. da fratri uzimaju 2 forinta za vienčanje i da za svakoga mertvoga uzimlju za misu Gergurevu od 10 do 20 forintah ili vola. Dur kal. ne daju ni Vladiki lasno vola serbi, ni tolike novce gdie topuz vlada i verige teške, i gdie se s turcima izgoni milostinja. U nas Parok kad odprati mertca na greblje uzme para 60, i to ako mu dadu, i ništa više; a ni je to kal. Gergureva misa jedna, već Gergureve mise 30, i običaj je tko može i hoće da dade paroku za dušu mertvoga 30 pletah da reče 30 misah; ako nemože dati sve, a ono koliko je vriedan i kad može dade: ali nejma tu prave dužnosti, a od vola sam kal. sanja, ili sam po sebi sudi. Još izmišlja, i broji po svome običaju što kakve stvarčice, koje naši Paroci primaju od puka, i izgoni njihov godišnji dohodak priko 1000 forintah. — Kako je lukavo i laživo računo prihode fratarske tako je laživo i skupio jih. Dobro veli kal. da naše sveštenstvo neplaća porizah, haračah niti drugih danjakah, ko što plaća serbsko, nu to su stara pomilovanja dopuštena najpervo od Sultan-Mehmeda na uzetju Bosne, i potverdjena od mnogih posliednjih

Carah na molbe Redovnikah, koji su vazda nastojali deržati katolike u podlogu Bogu i stariemu. Kako je priko svake miere pritiero kal. dohodke fratarske, tako sliedi na strani 44 uzmnažati i njihove zgode, razkošja u življenju, tako, veli, da u svem carstvu oni najgospodskie živu od sve ostale raje, i da se obláče ne ko redovnici, već poput kergjaliah i pašaliah. — Ima znati kal. da je od zakone oblasti dopušteno našiem fratrim da mogu, hodeći po dvoru, oblačiti haljine narodne, kakve običaju nositi pošteni tergovci; da pak nadje se gdiekoji od njih obučen u haljinam, koje mu se nepristoje, i neuišu, to ne zaniečemo: nu da općeno nose na način pašaliah, i kergjaliah, to je rečeno pozlobice kako svak može opaziti koji vidi i jedne i druge. Ako pak jaše dobre konje, i triebuju jim, jerbo mnogočestje obijaju berda, i doline nego serbski sveštenici, za pohoditi svoje bolestnike, oružati jih svetiem sakramentima, utiešiti i razgovoriti duhovniem ponukovanjim: ali ovo kazivati serbskim sveštenicim u Hercegovini biva kako gluhu uz Gusle pievat. U ostalome svemogućem hvala, i pravoviernomu našem puku, živu da nemogu tužiti se, naši siromašni katolici doisto nebi mogli gledati da njihovi duhovni pastieri hode oderpani, izkerpljeni, i u tuzgavim suknjama ko što mnogi serbski kaludjeri i popovi vide se hoditi pokraj svega serbskoga bogastva. Da manje zaziraju Turci fratrima, njihovim konjima, i odieći, nego drugih sveštenstvah, to pravo piše kal., ali to oni zaisto nečine ni od straha, ni od česove politike, već što ih većma procinjuju u uljudnosti, i u naucima, pak i u viernosti. Što pak kaže da fratri derže po 2-3 služ-

kinje to je običajna njegova lukavost i zloba da u ne cienu metne kod svieta naše sveštenstvo. Mnogi naši Paroci derže po jednu žensku glavu u kući, mater, sestru, bližnju rodicu ili drugu poštenu ženu, koja je barem mimošla 40 godinah, da kuću i pokućstvo čisto derži, osobito perteninu: mučno bo je kod nas naći muško da znade ovake posle opremati, osobito gotoviti, i čuvati što je Bog dao u kući navlastito kada Parok hoda po župi, štose često dogadja. Gdje su 2 i 3 misnika zajedno i tute jedna baka opravlja posle kućne, osim da bi se mnogo splelo radnje, te prizovne još koju iz sela. Eto kako kal. nateže i izmišlja suprot našim poštenim Redovnicima!

Nama je milo da kal. na str. 45 hvali Jesuite, i mi smo tute š njime: nu što uz to prislonja da fratri, koji su pod duhovnom oblastju Barišića pokazuju pakostnu merzost na serbe, to govori od same svoje pakosti i zle volje prama istim, kako će, deržim, posviedočiti i pošteni serbi, s kojim se fratri sastaju i obće: i ovdi dobro stoji ona poslovica: reci nam dok ti niesmo rekli; navlastito koliko se tiče njihova sveštenstva. Stvar je zamierna! prie nego se načini cerkva i manastir katolički u Hercegovini, prie nego Biskup Barišić zametnu Biskupiu ili kuću u Mostaru s jednim povelikim javnim Bogomolištem, prie nego zavede učionicu u istom miestu s latinskim slovima i s ćirilicom, ne ču se tužba ni jedna suprot njemu od sunarodnikah našieh: da paće mnogi i sveštenici, i svietovnjaci častno bi o njemu besiedili; a od kako se malo očitnie naprid maknusmo, i dadosmo razumieti da i mi živemo u Hercegovini, da nas ima, i da radimo

o napriedku duhovnomu, pak i vriemenitome pravoslavnoga našega naroda, eto počeše na njega i na njegove misnike merziti, ko da su neskaldni i nemiroljubivi. Ja ovo ostavljam pametnim i razbornim štiocim neka razsude; medjuto nebi imali zato biti tern u očima našoj bratji, što nastojimo promicati se.

Sliedi kal. poviedati na istoj str. i slied. po svome običaju od stanja naroda katoličkoga u Hercegovini. Neima, veli, nigdi po gradovima znamenita tergovca katolika. — Istina prava ovoga vriemena: oni bo vole zabavljati se o zemljo-težanju, i drugim zanatim, nego o tergovini koja im se čini iz dvie ruke pogibljiva: naši reču: *neka večere s pravdom stečene*: Serbi su doisto u tergovini hitri i okretnii, oni tute neće ni židovim pokloniti se: oni se za čudo lome za steći na kojimu drago način, i bi reko da oni ljudi živu za sami ovi sviet bez ikakve druge sverhe; i ovoga strahovitoga zabludjenja uzrok jest neumietnost i nemarnost njihova sveštenstva. Naši su serbi ljudi zauzetivi i slobodni danas mnogi privale se, a sutra opet srieću kušaju s tudjim novcim; u čemu su općeno katolici opaznii: te ako strašiv nedobije, i nebojaznu kozu vuk ukolje. Neka serbi terguju i bogate, samo neka se pravde derže, što i katolicim nitko nebrani, samo jim sveštenici njihovi čestokrat prid oći stavljaju: *neka večere* i t. d. A što piše da neima otmeniega zanatlie katolika: pitam ga koji je to zanat otmenii u Hercegovini, stavimo u Mostaru da ga serbi znadu a ne katolici? ako izvadiš pekare, mesare, i tkaoce bieljacah narodnih, i konjskih pokrovacah od kostreti, premda

se i naši u tome razume, pače naše žene po selima plemenitije bieljce tkaju. Ima od našieh zlatarah, Šiočah Ćurčiah, Satčiah, puškarah, osim kovačah, zidarah, i dervodielacah, kojih ima više nego serbah barem u Mostaru i u njegovu okrugu, a neznam ima li ijedan papučia serbin, naših pak ima mnoštvo. Šta daklen imadu ovdje serbi sverhu nas? medjuto tužni i nevoljni naši zanati! Od ostaloga pun je Mostar, i Hercegovina najmenikah i najmenicah serbskoga naroda baš ko i katoličkoga; nalazi se serbah po baščam, i po mlinicam turskim, u kojim, ako ima poviše katolikah to je što jim Turci bolje vieruju nego drugim, da jih neće pokrasti. Laživo piše kal. da neima nigdi u svoj Hercegovini Učionice katoličke u lastinskim slovima: što je Baba htiela, to je i sniela. Ima 8 godinah da je Barišić bio zametnuo Učionicu u Mostaru, i ako je bila razmetnuta radi niekih uzrokah, opet se je zavela u Biskupii, i na dvi godine prie nego je kal. bunco u Mag., i od milinja naprieduje: ima bo od 45 do 55 mladićah i većma će se uzmnožati čim se napravi nova započeta i prostrania Učionica. Za ovo sve imo je znat kal. i pak nemože da ustegne omrasno i zloglasno pero suprot našemu narodu. Gori navedenoj zlobi i lažima naliči sliedeća, kaže: da ni po selima našim nezna nijedan katolik čitati ni pisati. — Neka nam imenuje kal. samu jednu župu u Hercegovini, u kojoj nezna ni jedan štiti ni pisati, što neće nikada posviedočiti, jerbo ih ima barem po niekoliko i tome su ih ponajveće fratri naučili; a kamo srieća da ih ima i više! Za veće potverdjenje narečene istine, i za bolje pokazati kako stvara kal. po sebi štogod može ocer-

niti naš narod, i sveštenstvo imenujem samo jedno malo selo Polog, više Blata Mostarskoga u kome imade okolo 15 katolikah, koji znadu čitati, pisati, a nieki i Račun voditi kako tako: Ima poverh toga brižljivih pastierah, koji priko mnogoga njihova duhovnoga truda, po nješto uče diecu barem čitati, i pisati. Napokon u ovome našem Manastiru ima Učionica zavedena prie nego je kal. piso od nas u Mag. u koju mogu slobodno doći za učiti i druga dieca osim onih mladićah, koji se uče da budu redovnici, i to sve čini se bez ikakve plaće, kako i u Mostaru gdje jutrom, i večerom po 2 ure zabavljaju se Misnici učeći dieću bez ikakve naknade njihovih roditeljah. Suviše Bis. Barišić proglasio je javno da tkogod nemože od roditeljah providieti potriebitih knjigah, kako i drugih stvarih potriebitih za učiti, da će on time brinuti se. Gruba je daklen potvora da su fratri zabranjivali prosvietljenje puka katoličkoga, da ga s time mogu većma gnječiti i gospodariti sverhu njega, kako bunca kal. Neka nam reče i to dok mu niesmo rekli. I doisto šta bi na bielom svietu znao narod serbski u Hercegovini, kada bi se spustio na pomlju i prosvietu svoga sveštenstva! Ništa pod nebom ni 10 zapoviedih Božjih. Veli: da fratri samo po kućama kazuju svome puku mali nauk kerstianski (Doktrinicu,) i nieke molitvice, I ovdi omahuje kal. Naši fratri uče svake Nedielje i svetca zapoviednoga javno svoj puk s otara, tomače S. Evangjelje, razlože sverhu kerstianskih kriepostih, i nauka potriebitoga; ali jer katolici rasterkani tamo ovamo, zabavljeni okolo njihove marve i drugih poslovah, nemogu čestokrat doći k Misi pučkoj da nauče potrie-

bite stvari nauka kerst., to poštovani Župnici nadoknade hodajući po kućama, i po stanovima da neživu kao goveda poput nevoljnih serbah; a niesu to kaludjere *doktrinice ni molitvice* koje fratri uče svoj puk, veće su to ako neznaš, visoki nauci, ko što je molitva gospodnja, *Otče naš, Zdrava Maria, Vierovanje Apostolsko,* Privisoko otajstvo *Trojstva Prisvetoga* zapoviedi Božie, cerkvene i t. d. Sve se to sitni i komada koliko je moguće za uglaviti i naučiti priprostitu čeljad: i smieli bi dobar oklad slobodno staviti, da bi našli medju našim priprostitim pukom osobah podosta od oba spola, koje neznadu ni čitati, dotle uvježbanih u stvarima potriebitim nauka i poštenoga kerstianskoga življenja, da bi nadražložili i zastídili mnoge pope serbske, i kal. koji su tobožni pastieri i naučitelji puka. Volio bi i od toga mučati, ali me veće putah, navedu mnogo brojne laži kal. da rečem štogod i priko volje. A eto ga opet u laži udario. Kaže: da u nas neima drugih postovah osim korizme, petka, i subote, i da se samo od mesa uzderžimo uz rečene poste. Mi postimo dan nemal u oči svihu Apostolah, Velike Gospoine, Božića, Duhovah, S. Ivana Kerstitelja, S. Lovrienca i 4 vriemena preko godine, i to sve pravim korizmenim postom, uzderžajući se ne samo od mesa već i od bieloga smoka, a tako isto postimo i korizmu osim ako bi u velikoj potriebi Cerkva blagodarna Majka odpustila nam; bielim pak smokom mogu se služiti naši katolici u petak i u subotu, premda mnogi ipak uztežu se. Osim toga ima kod nas bogoljubne Čeljadi da poste i po 15 danah za sebice prid veliku Gosp. S. Katu i t. d.

Istina je pak prava da katolici nederže ko naša bratja serbi, da nemal vas zakon, i njegovo obsluženje samo stoji u častnome postu, jer jim se kaže: da imadu najpervo postni biti, iliti opazni u jeziku, u požudama, u osvetam, i t. d. Zlobno piše kal., da katolici bolje poštuju fratra nego svetca — Oni bo dobro znadu kako imaju štovati se i jedni i drugi, premda jih u mnogo većoj časti derže, negoli serbi svoje popove i kaludjere: pače i isti serbi mnogi izobraženii poštuju pobolje naše fratre nego svoje sveštenike, i za koji uzrok to čine? nek potraži kaludjer. Nežale, veli, katolici dati fratru štogod imaju. — Varnuo si kaludjere! da vidiš kako oni znadu svoga čuvati! a nitko jim toliko i neište. Bog bi dao da jim navlastito nieki ter nieki dadu i onoliko, koliko ih pravda duži. Ja se ovdi netužim općeno na nepodatnost naših katolikah, već samo neka se vidi kako kal. nepomljivo, i neistinito piše. A nu vidi opet! kako jednu laž iz druge vadi, i jednu s drugom potverdjuje. Poradi, veli, čestoga davanja fratrim, i Turcima došli su katotici do torbe, dotle da serbi neimaju drugih prosiakah osim njih; hinje da su gluhi, niemi, kljasti, hromi i t. d. za imati prije zadužbinu: još veli, zapale kolibicu od ševara, da se mogu zakleti da su pogorjeli i da neima za lieka ciglog jednog prosiaka serba. — Da bude kal. upito poštene katolike a ne žučavo, i zlotvorno svoje serdce ovajbi odgovor imo: neće nas nikada privaliti ono što dademo naściem pastierim iz same ljubavi, pa i dužnosti. Budi sram i stid jednoga sveštenika reći: da katolici postaju prosiaci što daju svojim pastierim zadužbinu da mo-

gu pošteno živieti; to bi ružno zvonilo u ustima, i na peru jednoga svietovnjaka zlohotnoga prama svakom sveštenstvu. Gdje? u čemu Fratri šalju u prosiake svoj puk? Zar po onome što jim dadu od svoje volje i od bogoljubne podatnosti kako smo čisto i istinito pokazali. Neka uči kal. prie razložiti, pak pisati, jer nepiše samo za neumietno serbsko sveštenstvo u Hercegovini, već šalje po izobraženome svietu lukave svoje članjke. Katolici i serbi i po Gradovima a osobito po Selima gdie zajedno stanuju izvadivši niekoliko serbskih tergovacah, u imanju i bogastvima *jadnoj majci svi su pojednaci!* Šta imaju i jedni i drugi? Štogod živoga imanstva, gdiekoji po vinograd, i štogod tanke bastinice, eto jim sve bogastvo! Jedan metilj, Vuk, lupeš, jednim časom može jih nemał sa svim siromaštvom raztaviti. Haljine osobito svetčane, i i oružje dok se je moglo nositi doisto bilo je svietlie i bogatie u serbah, nego u katolikah: oni bo su prignuti na kitnju, i nieki zapan nego katolici Od ostaloga nezgode i nedoskotice tamo i ovamo istom mierom. Da ima prosiakah te hinje, da su hromi i t. d. to je istina, ali grubie hinji kal.. što hote pripoznaje se da su ono katolici Hercegovački. Jer bo u dušu zna tko su i odklen su, već istom samo traži kako će jednim hitcom, ozloglasiti i fratre i kat. Hercegovačke. Mi netajimo da neima medju nami prosiakah, već kažemo, da neima onih hinjah, i pritvoracah, i čudimo se zapnu i smionstvu kalud. što veli, da ni ciglog jednoga neima serba da prosi, a kada naš Biskup, fratri, ili druga gospoda idju po Mostaru, negovoreći ništa od drugih miestah, pristaju za njima prosiaci serb-

ski baš ko i drugi; i niesu li ono serbi koji po vazdan siede na mostu u Mostaru išteći od prohodećih zadužbinu! Ta i ja sam koji put i na selu i u Mostaru udielio siromašnim serbima: i tute skoro donese mi jedan serbin diete svoje napoklon samo da ga hranim; pak da baš i ima više prosiakah katolikah nego serbah u Mostaru i okolo njega, nije se tome ni čuditi, jer ima više tri put barem i čeljadi: a opet svietla obraza vole katolici i prositi, nego s nepravdom živieti. A onamo preko Neretve osobito u Popovu zar i neima prosiakah katolikah, ondi bo slave kerstna imena i oni i druge serbske običaje uzderže, te po nauku kal. i po blagosovu pjana Dolibaše nemogu ni osiromašiti: on sam sviedoči kako mu je kazivo nečesov katol. po njemu izmišljeni, da od kada su po nagovoru fratarah ostavili slaviti kerstna imena, i zabacili stare serbske običaje, napalo je na njih nečesovo proklestvo te nemogu nikako napride poći. — Smii te se bratjo, ponavljam. Čudo! nemogoše nikada učiniti meki mletački cekini, ni dubloni španjuljski, niti sadašnja Inglezka i drugih Europskih kraljevinah obertnost, da u onim miestima nebude, i da sada neima prosiakah, a eto zar učini slavenje kerstnih imenah i obderžanje staro-serbskih običajah kod serbah Hercegovačkih. Šta? ako zaćute žudie za taka čudesa kako su popašni za bogastvim, početi će i oni kerstna imena slaviti, i obsluživati serbske običaje, i u takome slučaju moglibi se priporučiti našemu kal. neka jim izmedju najsmišniih serbah izbere vriedna Dolibašu koji znade dobro nadperdivati.

Nutka kal. napokon fratre da uče svoj puk,

kako je grihota od zdrava čovieka učiniti bona, hroma, i t. d. — Priliepo! mi mu zahvaljujemo a tkogod drugi mogobi mu reći; *sliep zdrava oka zviezde gledat uči:* medjuto takih lizimiracah, i pritvorenjakah neima u našemu siromaškome puku: a kada bi jih i bilo, naši fratri imaju mnoge druge načine i sriedstva za znati, što iziskuje od njih pastierska dužnost prama puku. Neka daklen kal. taku brižljivost oberne, i upotriebi za prosvietljenje serbskoga svečenstva u Hercegovini, koje leži u gustim tminam neznanja.

Na str. 27 i slied. izpisuje Župe (Parokie,) i puk katolički u Biskupatu Trebinjskome, koji je pod duhovnom oblastju Biskupa Dubrovačkoga i hvali mlogo one katolike kako su rastavili od drugih Hercegovacah s kojim vlada Biskup Barišić. Ele kudgod krene perom sve nastoji kako će se oterti o Barišića, i kako će ga pred svietom ocerniti; nešto mu je velik trun u oku, i velika grana na putu! I mi hvalimo one katolike preko Neretve, ali bez uvriedjenja njihove bratje susiedah. Premda sam uvieren da jim se mnogo nedopada osobito pametniim i pošteniim što jih kalud. uznosi, i hvali rekavši, da su dobri poput serbah; i da upitaš kal. u čemu su oni bolji od drugih katolikah? odgovorit će, jere slave kerstna imena, pozdravljaju se sa *pomozi Bog! dobro jutro!* i t. d. a ne sa *hvaljen Isus,* i druge serbske običaje obslužuju, te zato su uljudnii, bolji, i bogatii. Još da bude nadostavio: jer se mnogo lašnje u izpraznost kunu Bogom, Kerstom, Dušom, i tak. d. poput serbah, nego oni pod Barišićem, ali zar bojo se je da štogod dobra nereče

o njemu. Ja zajsto nebi se imo čime mnogo dičiti; kada bi kal. hvaleći naše katolike izjednačio jih u dobroti sa serbima i to želim da bude bez uvriedjenja ičiega. Hvali jih još kako serbski čisto govore: a na drugome miestu kudi one kal. koji su pod Bis. Bar. kako su zaboravili serbski, pače, veli, da su poštetili jezik. Zar s toga što nereču: *naprimer* već *napriliku* ni *čekva* već tikva, *niqjesi jadan*, već *gdiesi brate*, ni *ikona*, već *prilika*, niti: *Hristos*, već Isus i t. d. Ako je to cvieće serbskoga slatko-govora i naričja, mi jim ga drage volje ostavljamo da ga oni sami goje: mi pak govorimo Ilirski, Slavjanski, niti potriebujemo od kal. Učionicah u Hercegovini za čisto govoriti u materinskome jeziku.

Za pravo reći podrugčii su oni naši katolici, koji su iz bližega pomiešani sa serbima, i s njima vazda poterguju, nego drugi koji dalje od njih stanuju: oni su zakoverčenii, ponositii, neukrotivii, i šarovitii; poterčnii su, ako hoćeš i na zlo: Bogom se zakleti, dušom, kerstom u ispranost, pa i krivo, to jim je u običaju mnogo više nego kod drugih katolikah. I jerbo naši Misnici iz duhovne dužnosti uče puk svoj da bieže od prigodah griešnih, i da se uklone koliko je moguće od pogibljivih družstvah, koga mu drago oni zakona bili, zato jih može biti kal. potvara da merzost siju medju narode, nu kada bi dobro razgrizo dužnost pastiersku, ako je vriedan dokučiti ju, imo bi jih pohvaliti, ili ako mu toliko nepripuštaju predsude, i verljivost duboko ukorienjena, barem mučati mogo je. Budući da Trebinjska stara katolička Biskupia ne spada na Bis. Barišića; niti na naše fratre za to i nepružam se dalje

odkriti laži kal. Nu i pak nemogu mučeći proći ni progucati ono što piše: da su Cerkve katoličke u Hercegovini uzdignute na serbskim razvalinam nevadeći ni onu na Širokom Briegu, i u Mostaru skoro uzdignute po ovomu poznai kako i u drugomu laže; i da take laži kako god barem neviestim uglavi, kudi Farlata i Koleta ko da su laživo pisali od stvarih katoličkih po ovim miestima. Sinja kukavica! a odklen on vadi svoje razloge? koje pisaoce stare i skorašnje navodi za potverditi da je sve serbsko bilo u Hercegovini? Nijedne, niti pisaocah starih, niti spomenikah, već vadi sve iz svoje šupljie glave, pa još smije kuditi pisaoce katoličke, koji su visoko pohvaljeni od naučnih ljudih.

Ruga se kal. Nad-imenima Bis. Barišića ko *Vikar Apostolski, Biskup Azotenški* i t. d. Nad ime Vikar Apostolski nije mu dao jedan samo Patriarka za mnoge novce, već Nadsvih-svestenik (Papa) obćeni Pastier kerstianstva za ljubav i bez plaće niti je to ime jučerinje da mu se čudi, i ruga kal. Pita još, a gdieje taj Azot? — Neka, jami kopnopisje, ako toliko valja, pak će ga naći: Sliedi pitati: Kakvu Barišić ina onamo oblast? Neka uči poviedanja Cerkvena i Bulle Papine, nek čita pak će sve znati i pametnije pisati članke u Mag. i opaznije zapitkivati za ono što općeno znaju i Učenici Bogoslovice. Ja bi s većim razlogom mogo upitati kal. zašto Vladika, *naprimer*, Mostarski zovese Metropolit, ali mi nije zatim briga. Mučno mogu vierovati da je negda Vlada Dubrovačke Osebine, vazda mnogo izobražena, i uljudena, silovala serbe da zagerle pravu katoličku vieru kako kal, piše, da su jih silovali da prime *Rimsku novu vieru.* Novu

vieru jeli! nije to kaludjere nova viera, nije, već ona ista u svoj cielosti svojoj, koju je i Isus naučio Apostole i koju su oni razasiali po širokome svietu s mnogim trudom, i napokon s kervju vlastitom posviedočili: to je ona ista viera, koju je Cerkva Istočna sa Zapadnom jedno-dušno deržala za mnogo viekah i hrabreno branila od nasertanjah krivovierskih i razkolničkih kada se od serbah nije baš ni sanjalo: i po kojoj sveti učinili su se primnogi od obe Cerkve, ter jih i danas štujemo na otarim našim i Gerci i Latini. Za ovu vieru koju bezsvietno nazivlje kal. novu, kerv prolili su na hiljade i hiljade mučenikah Latinah, Gerkah, pa i Slavjanah. Ovo je viera nepomična: i stalna, kojom neprave samo različiti Sinodi i Patriar jedan od drugoga nezaviesan, niti kojagod okrunjena svietovnja glava, već Duh Sveti u Cerkvi katoličkoj po svemu svietu raširenoj, koja je jedna sama za spasenje potriebita, i po S. Petru Apostolu koji neumire nikada u svojim nadstupnicim i po ostalim stupim iste Cerkve. Ovo je napokon ona viera, koju je Istočna Cerkva veće putah prizagerlila, posviedočila i izpoviedila, da je prava i neoskvernjena viera katoličanska. Da su pak serbski Vladike pritezali i silovali sveštenstvo katoličko s pukom njihovim zajedno u ovim stranama, osobito u Bosni, i to s Turskom usilnostju da o njima vise, njihov obred prime, i da malo po malo ostave pravičnu vieru Rimsku katoličansku, to je istina, i veće putah dogodilo se je; za to je mnogo trudilo i potrošilo naše sveštenstvo opirajući se nasertanjim Vladikah, i podmićenih od vladanjah osobah, i da nebudu za njih stali kod glavnoga Turskoga suda (Devle-

ta) branitelji našega svetoga zakona mnogo bi jih skuplje stalo, dok bi se oteli sili i topuzu Vladikah. Ako bi posumnjo kal. od ovih nasertanjah, neka pročita *Carske Fermane*, koji se nalaze u Bosni u Manastirim katoličkim pa će ostati uvieren da su to tražili, i kakojim je napokon zabranjeno da se nemiešaju u naš Zakon, i u naše obrede. Sada mi čekamo, odkleće kal. potegnuti pisma za posviedočiti da su niegda Dubrovčani silom nagonili serbe da prigerle vieru katoličku.

Kaže nam kal. kako su serbi tverdi u vieri i da je to osobita milost Božia. — Tverdi su i Turci, i Žudie: čija je to milost? Upitaj ti serbina, barem ovuda oko nas, šta on vieruje? u što vieruje? kako vieruje? štali ga derži da je čverst u svojoj vieri? Nezna ti ništa odgovoriti; upitaj ga zašto neće povratiti se u krilo S. Cerkve katoličke, odgovoriti će mnogi: Bogami je u vas liepo sve a ma ja hoću umrieti u ovome Zakonu, u komu sam se i rodio, a vahla ne nahodim mane ni vašemu osim što mercinjavo, zadavljeno i žabe jedete; pak opet čujemo od naših duhovnikah: da je Papa obrijo zlatnu Bradu, i da ga je S. Johan nečesov razpapio, i da vam s. vodica smerdi mokraćom: ajde jadan neka svak svoj Zakon sliedi, pa će sve dobro biti. Eh! da ovake nemilosti ne derže naših serbah da su tverdi u vieri; sa svim tim ovaku stalnost naći ćeš ne samo u priprostitim serbima, već i u njihovu sveštenstvu, eto jim stalnost u vieri! nijednostranost prava.

Na str. 51 piše da Cerkve katoličke u Hercegovini opravlja i poderžava i sada Propaganda Rimska,

i obližna deržava, i da jim šalje sve potriebite stvari, knjige, paramente, stole, i kaleže. — Bog poživio Rimsku Propagandu, i obližnu Deržavu: nu samo za pobiti neistinitosti pisaoca, velim, da štogod imamo knjigah Cerkvenih, paramentah, stolah, križah, i kaležah u Cerkvam, i u Bogomolištim parokianskim, to su nemal sve naši Paroci sa svoim pravoviernim namakli, i sliede namicati, a osobito puk po Parokiama; svakoga bo svetca pod Misom pučkom kupí se lemozina za potriebe otarah po naredbi Biskupa, koja se na stranu ostavlja i providja se sveto ruho. Mučno će serbsko sveštenstvo, osobito po selima do takih upravah doći u Hercegovini, pervo, jer je sasma hladno i nehajno za sjajnie i kitnie Bogočastenje, drugo, jer serbi neimaju u njemu pouzdanja, ni povierovanja, ko katolici u svoim Misnicim, da jim skupe i dadu štogod za providjenje ruha; i zaradi toga mogu se prie konjušnicam, i tavnicam prilikovati njihove Cerkve, nego Božiim kućama. Htio bi kal. kako se smatra iz onoga što sliedi pisati da na svoj mlin vodu navrati, čemu mi nezavidimo, samo da nehomahuje tako često. Tuži se kako su inostrani serbi njih zaboravili, te jim nešalju nikakve pomoći za opravljati, kititi, uzderžati Cerkve, i Manastire po Hercegovini, jer su, veli, ovdašnji serbi siromašni i neumietni. — Siromašni! ta kako će biti siromašan narod u kome ne ima za lieka prosiaka? kako piše kal. gori poviše, to je jedan osobiti narod na svietu, a sada ga snižuje, i cigani da im se štogod udieli za Cerkve i Manastire; medjuto i ja sviedočim da su serbske Cerkve po Hercegovini tverde sirote i ako se može reći, prave prosiakinje do veli-

koga požaljenja. Neima ovdi miesta što kaže kal. da su serbi i neumietni, jer bo u tecivu, u tergovini, u prometanju kupiti i prodati, i časom mnogo dobiti neće se nikomu pokloniti; Oh! da bi tako umietni bili u stvarima Zakona! Čim izpisuje na str. 78 i dalje običaje kerstnih imenah kod serbah, kako se tada svietlo, i kitno oblače, reko bi da su ono stari magjarski Grofovi, a ne ljudi seljaci, i siromašni: tu su izabrane svite, zlato, i srebro prilieva se na tokama i jačermama a pusta svila šuška oko njih jadnati u Pariskih gospojah, a sada tuži se da su siromašni, i da nemogu Cerkve uzderžati; a gdiejim je blagoslov Dolibašin koji čini zamierna čudesa po svietu serbskome? Šta mu drago trieba je istinu reći, po kraj svih serbskih bogastvah u Hercegovini, služenja kerstnih imenah, i staro-serbskih običajah, da neimaju čestite Cerkve ni Manastira, izvan da jim je štogod od starih ostalo, niti ruha za Liturgiu, niti knjigah za bogomolju, niti njihovi popovi i kaludjeri kućah, ni pokućstva čestita, niti čistoće, niti tedaruća ikakva, dati se nemili zaviriti u njihove kuće, nit u Cerkve: a upitajmo pravične serbe, i katolike, kojim većma dosadjuje sveštenstvo u izkanju lemozine: pa ako katolici daju fratrima iznose na njima, mili se doći u njihove kuće naći ćeš sve čisto, ako je i ubogo: mili i u Cerkve i u bogomolišta, jer ako su i siromašna, nekuda su čista, i uredjena, da namamljuju i bude na bogoljubstvo; otari, knjige, ruho sveto, sve je opet u redu, i sve je urešeno.

U 5 pripoviedki na str. 144. — 5 navodi kako je nieki fratar izlacko jedinu kravu u jedne žene siromašne bake, rekavši, da će joj na tome Bog nado-

knaditi devetostruko, i kako se je krava uput povratila od Manastira k babi su devet Manastirskih volovah, koje je baba sve posvoila, po obećanju fratra a njega zatierala. — Čuo sam od osobe koja se razumi u serbskome knjiženstvu, da napomenutu pripoviest donosi G. Stefanović ili nieki drugi serbski pisaoc pod imenom jednoga kaludjera: pa nu pogledaj kako naš pošteni kal. znade i od serbskoga duhovnika fratra skrojiti, samo da ga naruži i izsmie prid svietom.

Na str. 114 piše kako Turci osim kermetine svaku drugu čistu jestovsku blaguju baš ko i serbi, a neće ni u kuću da uljegnu onih, koji mercinjavo štogod i zadavljeno jedu, i to su, veli, katolici. — Hi! Hi! tako mi turske, pak odma za njom i serbske čistoće! Šta! da je to istina mnogi bi serbi priko volje, i suprot nauku njihova sveštenstva jeli mercinjavo i zadavljeno, jeda bi s time mogli turke odalečiti od kućah, ali u zalud: Malnitaju istina je ovdie i serbi i Turci, medjuto ovi posliedni verve na herpe i gomile u kuće katoličke, i dragovoljnie nego u serbske. To je doveo kal. samo kako će sgodom šarovitom nazvati katolike mercinjaše. Tužni kukavac!

Šta će spuži nauditi Duši!
Štali jare koje se uduši.

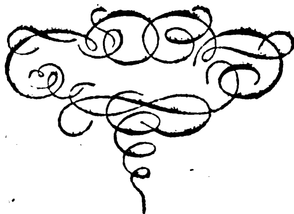
Toliko imadoh odgovoriti samo za obranu Pravoslavnoga i Pravoviernoga Sveštenstva, i naroda našega katoličkoga u Hercegovini turskoj suprot potvorama i izmišljotinam kaludjera; i to je jedini cilj ovoga dielca koga na svietlost dajem. Može biti da sam štogod reko osobito od serbah Hercegovačkih u općeno, što sam mogo obaći; ali je uzrok tome kal. koji na svaki

način okreće otrovnim perom, kako će većma naružiti naše Miniske i narod; i radi toga niesam mogo mimoći da netaknem u nieka njihova pomanjkanja očita, koja bi kalud. htio nama pripisati, što mislim da će mi pošteni serbi prigorieti. Mi pak iz serdca želimo sa svakim skladovati, a najveće sa serbima našom jedno-kervnom bratjom, samo bi željli da oni obderže u družtvenim odnašanjim, i općenju onu serdčanu, priprostu, i čistu istinitost, i nevarku, koja naš slavjanski narod mnogo razlikuje od Gerčkih šarovitostih, i privarah. Tada bi se bez sumlje još u bliže sbili u svima odnašanjim, i veće pouzdanje zamienito imali; nu ako budemo sliediti zlohotnost kaludjerovu u Mag. i nalagati jedan na drugoga sve ruge, pogerde, i naigrubie potvore, pakljena će se vatra medju nami upaliti sa smutnjom, i žalbom zdravie strane od oba naroda, a sa uklikovanjim usilnih naših nepriateljah.

Od ostaloga, ako je itko na cielom svietu da neima pod nebom nijednoga prava protresati način življenja i nošenja Sveštenstva i naroda Slavo-katoličkoga u Hercegovini turskoj, to je za isto serbsko sveštenstvo od istoga miesta; sinovi smo, istina je Adamovi, podložni svima ljudskim slabostima, i pomanjkanjim: ali neka serbsko sveštenstvo najpervo pogleda i izvadi grede, koje jim se u očima valjaju, pa neka zatim pokažu nama trun u oku.

Članak koga smo potresli izašo je u Mag. pod imenom niekoga kalud. J. Pamučine iz Hercegovine turske, koji kada je pokaran bio za onolike potvore, za opravdati se da nije ono, piso što je pod njegovim

imenom na sviet izašlo, piše sliedeću knjigu Ciriličkim slovima jednomu svom priatelju, koju vierno prinesenu latinskim slovima, stavljam narodu prid oči, neka sam sudi tko je Počitelj opakih potvorah suprot našem katoličanskom narodu; a za pravo reći, nemogu ni ja lasno vierovati, da je kal. Pamučina barem sam Tvorac onoga članka, čoviek bez nauka. Ele štomu drago, mi odgovaramo, i tražimo onoga koji nas je grubo zacernio pred svietom, i ljuto naklo.

Pridragi moj Priateglju

GOSPODINE N....!

Razumiosam preko Vašega kunjade da se tamo u Mostaru nekakva larma podigla, sbog-nevaljalih Magazinah, ubio Bog ko jih je izdavao na ovi sviet, pa da se i moje ime spominjalo, i za tu viku daste Vi, i njihov Gosp. N... bili uzrok. Moj dragi Gospodine jer ste to tako neprazno na mene radili? ne izpitajući naiprie,. dali je to moje dielo, u tome sam prav i čist, kako sami Bog zna, i ništa moje u Magazinu nema. Sačuvaj me Bože. Vi pitajte i druge od turskoga i kerstianskoga naroda, pak će te se izvieštiti, da sam se ja vazda sa svakim pošteno obhodio, i vladao. Ja sam vazda imao moj bistri razum, i čuvao sam se, da, štogod meni nie milo, ono ni drugom da ne uradim, već sam se vazda onakvim stvarima protivio, da se onake buntovne pogerde i

nemiri medju narode ne izdaju, i ne bacaju, koi mogu smutnje medju bratjom podignuti. Pak zar zato moi nenavistnici želeći mi zlo, i da me stermoglave i ocernu pred svietom. Dadoše mi dobar kolač. Ali Bog i njegova blastajuća pravda kod bistro-umnih, i pravo-mislećih ljudih, koi su posobni, svaku laž, i prevaru izprovergnuti, neće me ako Bog da oćerniti no nabolje osvietliti, jer mi je na pravdu viečnjega Boga. Moj dragi Gospodine N.....! Vi sami razsudite u Vašoj veleumnoj i bistroj pameti, kako bi ja budala bio; da onakve balave, i šmućene stvari pišem i dodavam! pa jošt da moje ime podmetnem? O prokleta pakosti, i moga poštenoga života nepriatelju! Gdi će podmetnuti moje ime u onakvu biedu! i gdi će mene jošt podignuti da se penjem po Stambolu, Beću, Parizu, Lionu i Rimu i da znadem tečaj Biskupov i fratarski kako i ostalieh, kako što stoji po redu! Verujte mi Gospodine, da ja nigda niesam u tom pognatja imao, niti sam ništa o tom znao, koliko najneveštii, i najprostii seljak. I ovo Vam istinu kažem, da ja za one vražie članke nisam nikad prie znao; koliko jesteli Vi, dok nisam očima vidio pogani Magazin. Kad sam vidio ovdi u Dubrovniku, bio sam se mahom pomamio, i sve sam od muke plakao. Ovo mi za istinu veruj te, da je bilo gdi na izvan Grada, da bi odma dušu izvadio onome prokletome lupežu Ćerati Nikolaeviću, to ćemu najposle biti, ako budem živ. Kad sam ga razpitao: a ovo obešenjače što si ti radio od mene? evo što mi je on na ovo odgovorio: Brate nemoj se ljutiti, istina da mi ti niesi nikada ništa davao, ni pisao, već sam sve do-

pise dobivao od fratra Jukića, i od Ante Slome, a ove sam Članke sastavio za ove tri vere nešto od Jukića, nešto od Slome, nešto od Dubrovčanah koi su rodjeni u Hercegovini, a nešto iz drugih knjigah, i sam iz svoje glave, što sam znao prie metnuo sam. Ovosam sve radio kad sam čuo da idje Omer Paša, i da nosi Carske Ustave, a neka bi popravio ako bi bila kakva qerbotina, a što sam podmetnuo tvoje ime tako mi je rekao Slomo da učinim, budući da si najpoznanii u Hercegovini, pak neka je zabolje vierovanje, i t. d. Sad razvidite evo što mi je nečoviek kazivao. Moj Gospodine! ovako je Jukić putujući po Bosni i Hercegovini sve što je mogao gerdje, sve popisao i izgerdio Turke, naše Vladike, kaludjere, i Popove sve ugovorom s Nikolaevićem, sve to stoi na štampano u pervim njegovim Magazinima pod imenom fra Frane Jukića, iza toga Jukić, i Slomo što su najgore pogerde pisali, i bezčestili našega staroga Josipa Vladiku, te su slali Nikolaeviću, budući da je to sve njegovo maslo bilo, pak je on rašaljao po novinama, a najviše po Beogradskim, i sve pričinjavao pod ovim imenima: Partenie Dubaić, Paškoe Durmitović, Proiguman Dalmatinski. Ja sam bio uljegao u trag za ovo ima i tri godine pak sam mu pisao da se on ovoga posla projdje, i da nebezčesti onako on ljude; ali sve je zaluda on to i sad sve radi po novinam, i podmeće ova ista imena, i mnoga druga, kao što je podmetnuo i moje u istom Magazinu, da za inad meni da me izgubi što mu stajem na rep. Ja sam mu bio ustavio Magazine u Dubrovnik da ne idju tamo da se narod nesmućuje, ali i to za inad meni,

i podkrijući poslali ih tamo. Ja sam se tužio na njega istomu Gubernu, pa takodier i na Censuru Zagrebačku govoreći jim: Zašto onakve balave paralaže propuštavaju na štampe? i sva je prilika da će Učrednik, i Censur platiti popašu. Učrednika je Vrag odnio sad u Italiu za da i tamo što zamuti. Ovo je sve istina kako vam kažem i nije drugčie, al ovo ću Vam na svakomu miestu posviedočiti. Ja sam se mnogo promučio dok sam svemu u trag uljegao.

Sada molim Vas moj dragi i liepi brate N... takodjer i njegovu N. Gospodina N . . . , ova Vi liepo razgledajte, i priberite, i u toliko će se viditi da sam o svačem prav, kako Bog sveti zna. Ovo je meni sve na pravdi, Vi možete najbolje ako hoćete za ljubav Božiu! uđunite i umutkajte nek se udefi. Dokažite Prisvitlomu Gospodinu Barišiću, svoj Bratji Fratrima, i svakomu onomu, koi su od onoga nesretnoga Čovieka uštinuti, a pod imenom mojim, neka izvade iz glave svu zlu volju, koju su imali na me. Ovoga me izvinite kao prava, i pravde Čovieka. Ja sam vazda pošten čoviek bio, i vazda sam pošteno u ljubavi živio sa svakim. Molim Vas Gospodine! uđunite to: nemojte da mi se nepriatelji posmievavaju na pravdi. Ta čovieče! ja sam deržao za moje velike priatelje, pa da bi Vi mene obranili i da sam što (sačuvaj Bože) nevaljalo učinio a kamoli što sam prav, Ali druge obrane neištem od Vas, no da dodate u glavu svakomu da sam prav, kao što i jesam prav i slobodno budite Vi za me jamci, zato se nećete nikada posramiti. Od ovoga su moje ruke čiste prav sam, prav, i prav; i Bog će me opravdati.

Nikad u taj posao neću živ, ni mertav. Ovo ću ja Vam jošt bolje posvedočiti, ako Bog da kada dojdjem tamo. Uzdam se da će te me od ovoga izviniti, i obradovati s Vašim pismom. Molim pišite mi u Dubrovnik i preporučite pismo na Gosp. Jovu Zlatara. Ostajem Vas ljubezno pozdravljajući.

U Dubrovniku na $\frac{1}{13}$ *Augusta* 1852.

Vaš Priatelj

JOANNIĆII PAMUĆINA

RADIMIR HERCEGOVAC SLAVOLJUBU

BOŠNJAKU PRIATELJU!

Tkogod hrani medju sunarodnicim našim malahnu izkru ljubavi prama otačbinom, i narodom svoim, taj bez sumnje raduje se tvome nastojanju u knjiženstvu Slavo-bosanskome, koje si zauzeo u Priatelju bosanskomu, i želi da sretno budeš napridovati; ali da ti upravno kažem, ne odabrava svak nieka tvoja postupanja u načinu pisanja: baviti se o knjiženstvu, još narodnome, stvarje priplemenita, raditi o prosvieti naroda, o njegovu napriedku, i budućoj čestitosti, to je staranje veliko-serčnih ljudih, koji im se pristoje obilate plaće, visoka, i svietla dostojanstva: nu trieba navlastito kod nas viešto, i posve opazno taka zauzetja javno napried voditi, da nebi miesto donieti kojugod utiehu obnevoljnome narodu, uzmložale se njegove tuge, i nevolje: političke pletke osobito niesu za takog književnika po mome sudu, *Sapienti pauca.*

Osim toga niekoja tvoja poticanja, nabacivanja, zadievanja, i bile potvorna *bockanja* ne pristoje čovieku

književniku, ljubitelju otačbine, a još manje umirnome redovniku; izmedju kojih samo jedno po niešto na protres uzimam, ostala deržim sam ćeš popraviti barem sdrieliu pamet stekavši: a to je u Zemljopisu izdatu 1851 u Zagrebu na str. NB. § 12 gdie ovako pišeš « Njihovi pitomci (Franciskanah Bosanskih) išli su do god. 1842 u Ungariu 32, gdie su imali *fundaciu* od Josipa Cesara; ove godine Rimska mudra? Propaganda zabrani tamo više pitomce slati iz tog jedinog neosnovanog uzroka, da pitomci u Učionicama prekosavskim krivovierstvo uče, a ne pravi Rimski Zakon, ol pravie samo-vlastje taliansko; ovo je ona učinila na potvoru bivšeg Biskupa Barišića; » Ta javna tvoja potvora suprot Barišiću još živu tako smiono izrečena, i to sramotno tvoje podrugivanje sa razbornosti, i mudrostja preuzvisne Rimske Propagande, dadoše mi uzrok, da te ubaviestim, i uglavim o pravoj istini, jer za taka mnogo poznao sam mnenja i nastojanja na rečenoga Biskupa u koliko tiču uzdignutje, i izučavanje u visokim naucima pitomacah Bosanskih. Dragi moj! kada si ti po lugu kopo'i rovio, oli onaj napola gerčki (*Quæ maribus solum tribuuntur mascula sunto* etc.) tuko, Barišić je već Biskup 1832 svu pomnju bio uložio u Beču pervo sobom u kipu, zatim kroz mnogo-brojne rukopisnice kod njihova veličanstva pokoj. Frane Cesara, i kod drugih preuzvišenih dvornikah, da namiesti sve Bosanske pitomce i sastavi ih u jednome miestu, i to baš u Madjarskoj, oli ako hoćeš drugčie preko Save neka bi se ondi izučavali i viešbali u visokim naucima Mudro-ljubja, Bogo-slovja, i Dielorednosti kerstianske po preko-savskim Profesurima, po

upravama, i po dočnostju visokoga tamošnjeg vladarstva, i vrućoželjnih onih Biskupah. Tome su sviedoci i sada živući niekoji priuzvišni Dvornici, i presvietli Biskupi preko-savski, mnogi Otci Franceskani u Bosni, kako i protocol Biskupov. To je sliedilo posli nego je Barišić prošao kroz Madjarsku, i srieću imo poznati se s niekoliko Biskupah preko-savskih posli nego se je po razgovorio ne samo š njima, već i s niekojim njihovim Kanonicima Profesurima osobito u Diakovu i u Sabarii, u kojemu razgovoru nije se mučalo ni od visokih naukah, niti se je mogo Barišić u ovakim razgovorima zadosta načuditi, niti od milinah rastati se od onih svietlih cerkvenjakah slušajući mudra, čista, i katolička njihova razloženja, premda od toga nije nikada ni najmanje sumnje imo, i vazda je koliko pismom, toliko i naustice hvalio i do zviezdah uzdizo dvorna nošenja, duboke nauke, i mnoga dobročinstva nama učinjena od Pripoštovanog sveštenstva priko-savskoga; u čemu tebe i ako tkogod još u tome s tobom jednako misli, zbiljno poziva Barišić, ako si vriedan pokazati tvoju potvoru za istinu. Da ti zaviriš samo u Protocola Biskupska koja su u Bosni, našo bi ondi medju Okolohodnicama Barišića u kolikoj časti on je deržo sveštenstvo priko-savsko, ti bi se zastidio nesmoternoga tvog pisanja, i razadiranja, poštenja tudjega. Pače radio je Barišić da preko Save dobie Skupoučionicu za Bosanske mlade redovnike poprie nego je tebi kiku rezo, i nadario te sa četiri manja reda u Bosni s time želeći da i ti onamo uzdignut budeš i izučen, što je i sliedilo; ništa-nemanje uvieren je da niesi primio od onih častnih naučiteljah ta bockanja potvorna, i druge

niekoje neopaznosti nepogodne s tekućim vriemenima i ljubavju bratinskom, koje pokazuješ u tvojim knjigama.

Da je pak Biskup Barišić sumnio, oli deržo kako ti buncaš sasma nepametno, da se u preko-savskim katoličkim Učionicama pridaju himbeni nauci krivovierstva, jer bi toliku pomnju i trud uložio, nebi li mladići Bosanski svi listom ako bi moguće bilo, oli veći dio onamo uzdignuti bili i naučeni, koji danas sutra imali su biti Evangjeolski poslenici s njime zajedno, pod njegovom duhovnom oblastju, i čverstoj odgovornosti? Iz medju ovih bo mladićah, čim se povrate u otačbinu, postaju ne samo paroci i pomoćnici, već i Vikari općeni i zdvorni Biskupovi tajnici, viećnici, Bogo-slovci, i izpitnici prid Biskupom u Bogo-Slovju dielorednome i t. d. jerbo neima drugih cerkovnjakah u svoj Bosni osim redovnikah Manje Bratje Svetoga Ot Franceska. Nije li to istina dragi književniče? nijeli i Barišić tako služio se s priko-savskim pitomcima? Zašto bi dakle one tanahne pameti, vrabeće i mehke puti mladiće staro se namiestiti na odgoj i izučavanje kod osobah zatrovana nauka, da po njima izopačeni štete, i himbene nauke siju medju priprostitim i Boga bojećim pukom Bosanskim? Ove mladiće Barišić izčekavao je kao ozebo sunca da se što prie povrate, i pripomognu mu obradjivati vinograd Božii, koji mu je pridat bio od Boga i svetoga Stola Apostolskoga pod kruto deržanstvo i čverstu odgovornost da sije spasonosne nauke, a izkorieni i odaleči svako krivovierstvo od pravoviernoga puka. A i to dobro i ti znadeš da Barišić nije htio nipošto poslati

Dimissorie Bosanskim pitomcima da se rede u Madjarskoj, ako mu nebi prie spremili Sviedočanstvo njihovih Učiteljah i Upraviteljah Sieminištah Biskupskih, kako i od Starieśine redovničkoga sverhu njihova napriedka u naucima, i nošenja redovničkoga; dakle nije sumnjio od naukah onih poštovanih i svietlih Učiteljah, već slobodno naslonio bi se na njihova Sviedočanstva. Stvar je očita i poznata velikim Dvorima Turskim, (kapiama) kako je Barišić najpervo tražio miesto u Madjarskoj za uzdignutje Bosanskih pitomacah, koje je on deržo za krunu i veselje svoje i za pouzdana poštapanja svoje starosti ne sumnjeći ni za tanku dlaku od cieloće katoličkih naukah i hitroumnoga načina u uzdignutju mladićah Pripoštovanoga onoga Sveštenstva; sada kako je mogo rečeni Biskup posli pisat u Rim, da su krivovierstvom oskvernjene katoličke Učionice, i učitelji priko-savski, i radi toga nastojat da se u Italiu odpremaju pitomci Bosanski? kako bi se izgovorio kod S. Skupa Raširenja Viere, koga ti jučeranji književnik izsmihavaš s tvojim *punctom:* Mudra? Propaganda, kada bi mu reko: a jer si ti najpervo tražio da uvedeš Bosanske pitomce u prekosavske Učionice ako se ondi krivovierstva uče? jer upuštaš u tvoje viće i u druge duhovne posle redovnike poštetene laživim, i nekatoličkim naucima? Za isto nebi nijedan pametan pitomac, oli sriednje struke književnik piso Rimskoj visokoga uma Propagandi, koja sastaji iz vele mudrih i mnogo učenih ljudih, i na često sito protresa dopise, da se uče krivovierstva u javnim Učionicama cieloga kraljestva katoličanskoga po kome su razmetnuti bivali Bosanski mladići po kraj

bdienja ne samo vladarstva katoličkoga, već suviše brižljivih većih Pastierah, a da bi se usudio tako pisati jedan Biskup, koji osim što znade čistoću katoličkoga nauka u onomu Pričasnome Sveštenstvu, i njihovu vrućoželju za jedinstvom katoličke Cerkve, poznato mu je kako skup sveti na sitno ciepa dopise svoih Mišionarah; Barišić je vazda haran pokazivo se prama dobročinstvima primljenim od onih Poštovanih Cerkvenjakah ne samo radi izučavanjah naših dosta neotesanih mladićah, već i u drugim slučajima. Vidiš dakle dragi moj! kako ti sam na sliepačku vieruješ i neosnovano pišeš dok hoćeš da Sveti Skup Rimski, i tvoj tobožni kum, a negdašnji Biskup neznadu cisto osnovati i razgristi što im se piše, ali što oni drugim priobćaju. Ti ćeš bez sumnje osnovano, i pametno učiniti ako ostaviš ta bockanja i prišibanja, a primiš se razkošno ugodnoga i zajedno umirnoga knjiženstva Slavo-bosanskoga vadeći iz tminah i sumračja povelje, i druga pisma i sviedočanstva, koja će pristat na korist, i diku nebogog našega naroda; one bo tvoje nemudro-govorke: taliansko samovlastje! a smatra se iz govorenja da si htio reći, Rimsko: mudra Propaganda: na potvoru Barišića i t. d. pokazuju dosta bistro nečesovu tvoju merzost prama onim osobama, koju ja ipak volim preinačiti u nesmoternost, i nzdam se da ćeš u napriedak sam osnovanii biti, i bolje razgrizati što pišeš. Ele hoću da dobro zapametiš kako Biskup Barišić veliko vazda poštenje nosio je i upravičnoj časti deržao svietlo priko-savsko sveštenstvo kako i sada derži. Pošto napomenuti Biskup nije mogo dobit kolegia u Madjarskoj, tražio je nebili gdiegod u Italii u

jedan Manastir sastavio Bosanske pitomce: o čemu nastojali su i starješine Reda Deržave Bosanske; triebalo je nama a i sada trieba udarati od nemila do nedraga, ko kada neimamo kod nas učionicah, ni sriedstvah za podignutje naših mladićah u većim naucima. Pa da ti čisto i upravno kažem, Barišić je nastojo da bi Bosanski mladići svi odgojeni bili i izučeni u jednome miestu ili kraljestvu katoličkome, pa ili bilo to u Madjarskoj, bilo u Italii, Francuskoj, Spanji i t. d. ali ne poradi članakah viere, koji skopčaju jedinstvo Cerkve katoličke, ovi bo članci cieli i netegnuti imaju biti u svakoj katoličkoj učionici, već poradi jednakosti uzdignutja, i življenja redovničkoga i porad niekih mnenjah od kojih se medju katolicim na obe strane razloži i brani bez razadertja katoličke jedinosti, ali većekrat sa štetom bratinske ljubavi; i da mu je za rukom izašlo. Oh! kolikobi napriednie bilo, sklad bi još veći kraljevo, liubav dublje korene pružila, i jače utemeljila: drugčie razterkani tamo ovamo po različitim kraljevinam, po tudjim glavnjama, pa kako se koji povrati u nevoljnu Otačbinu, htio bi da su ona mnenja koja je onamo niegdi naučio, istinopriličnia, i uzdignutja redovničkog življenja, ili pogodnia s vriemenim tekućim: eto ti gotova podloga za prigovore koji mogu ljubav bratinsku ohladiti. Da smo mudri ko pčele svi bi volili.

Od ostaloga kako niesam književnik, tako nepristoji mi dalje ulaziti u tvoje knjiženstvo: samo želim kada pišeš od katoličke nasliedbe u ovim kotarim, da nas, čovieče dobar, zoveš katolike, a ne samo općenim imenom kerstjane: ta i Luterani, Kalvini i t. d. kerstjani su, ali ne katolici; bez sumnje svaki je ka-

tolik kerstjanin, ali nije svaki kerstjanin katolik: mi se imamo raztapati od milinah dičeći se, s ovim imenom: ne samo kerstianstvo, već isto vladanje Tursko zove nas katolike kako se vidi iz mnogih Fermanah Carskih.

Najposli spazio sam da u Mostaru i Varošu stavljaš skupa kućah katoličkih 60 a ima ih, dragi moj 210; nu koliko si podmetnuo? ti pametno činiš ako neprodaješ svietu našu muhu za gomilu, nu nemoj ni od naše gomilice mrava graditi. I da si mi zdravo.

